

MAY-2015
S.Y.B.A.

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. : (1) All questions are compulsory.**
(2) Figures to the right indicate full marks.

Section I

1. (a) Explain the main characteristics of Human Rights. 6
OR
Explain in brief 'Child Labour Prohibition Act-1986'.
(b) Write note on 'Domestic Violence Prohibition Act' 8
OR
Explain the kinds of Science.
2. (a) Briefly discuss the importance of declaration of Human Rights. 6
OR
Explain the function of national commission for Woman.
(b) Explain 'Nature' of Science. 6
OR
Explain the differences between Science and Religion.
3. (a) Explain the 'Narmada Bachao Andolan'. 6
OR
Explain the evaluation and development of Human Right.
(b) Explain the scope of Technology. 6
OR
Explain the meaning and scope of Science.
4. (a) Briefly review the role of the National Human Rights Commission for women. 6
OR
Explain the functions of National Human Rights Commission for scheduled castes.
(b) Explain the contribution of Newton to Science. 6
OR
Explain the relation between Science and Astrology.

Section II

5. (a) Explain the meaning and structure of Ecology. 6
OR
Explain the environmental degradation because of Industrialization.
(b) State the adverse effects of Sex Determination Test. 8
OR
Explain in uses of Space Technology.
6. (a) What is Environmental Ethics ? Explain its importance. 6
OR
Describe the dangers of Nuclear Power.
(b) Explain the applications of Bio-technology in field of agricultural development. 6
OR
Explain the applications of Information Technology.
7. (a) Explain the types of Man Made Calamities. 6
OR
Explain the main components of Disaster Management.
(b) Explain the strengths and weaknesses of Sonography. 6
OR
Explain the applications of Nano Technology.
8. (a) What is Waste Management ? Explain. 6
OR
Explain in brief need of Disaster Management.
(b) Write a note on 'Cloning'. 6
OR
What is the Sex Determination Test ?
-

(मराठी रूपांतर)

(जुना अभ्यासक्रम)

(३ तास)

(एकूण गुण १००)

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
 (२) दोन्ही विभाग एकाच उत्तरपत्रिकेमध्ये लिहा.
 (३) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 (४) आवश्यक वाटल्यास इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

विभाग १

१. (अ) मानवी हक्काची प्रमुख वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. ६
 किंवा
 'बाल कामगार प्रतिबंध कायदा-१९८६' थोडक्यात स्पष्ट करा.
 (ब) घरगुती हिंसा प्रतिबंध कायद्यावर टिप लिहा. ८
 किंवा
 वैज्ञानिक पद्धती स्पष्ट करा.
२. (अ) मानवी हक्कांच्या जाहीरनाम्याचे महत्त्व यावर चर्चा करा. ६
 किंवा
 राष्ट्रीय महिला आयोगाची कार्ये स्पष्ट करा.
 (ब) विज्ञानाचे स्वरूप स्पष्ट करा. ६
 किंवा
 विज्ञान आणि धर्म यातील फरक स्पष्ट करा.
३. (अ) नर्मदा बचाव आंदोलन स्पष्ट करा. ६
 किंवा
 मानवी हक्कांचा उदय आणि विकास स्पष्ट करा.
 (ब) तंत्रज्ञानाची व्याप्ती स्पष्ट करा. ६
 किंवा
 विज्ञानाचा अर्थ आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.
४. (अ) राष्ट्रीय महिला मानवी हक्क आयोगाच्या भूमिकेचा थोडक्यात आढावा घ्या. ६
 किंवा
 राष्ट्रीय अनुसूचित जाती मानवी हक्क आयोगाची कार्ये स्पष्ट करा.
 (ब) न्यूटनचे विज्ञानातील योगदान स्पष्ट करा. ६
 किंवा
 विज्ञान आणि ज्योतिषशास्त्र स्पष्ट करा.

विभाग २

५. (अ) परिस्थितीचा अर्थ आणि रचना स्पष्ट करा. ६
 किंवा
 औद्योगिकीकरणामुळे पर्यावरणाचा न्हास कसा होतो ते स्पष्ट करा.
- (ब) लिंगभेद चाचणीचे विपरीत परिणाम सांगा. ८
 किंवा
 अवकाश तंत्रज्ञानाचे उपयोग सांगा.
६. (अ) पर्यावरण नीतिशास्त्र म्हणजे काय ? त्याचे महत्त्व स्पष्ट करा. ६
 किंवा
 अणुशक्तीचे धोके विशद करा.
- (ब) शेती विकासामध्ये जैविक तंत्रज्ञानाचा उपयोग स्पष्ट करा. ६
 किंवा
 माहिती तंत्रज्ञानाचे उपयोग स्पष्ट करा.
७. (अ) मानव निर्मित आपत्तीचे प्रकार स्पष्ट करा. ६
 किंवा
 आपत्तीकालीन व्यवस्थापनाचे मुख्य घटक स्पष्ट करा.
- (ब) सोनोग्राफीचे बलस्थान आणि उणिवा स्पष्ट करा. ६
 किंवा
 नॅनो तंत्रज्ञानाचे उपयोग स्पष्ट करा.
८. (अ) कचरा व्यवस्थापन म्हणजे काय ? स्पष्ट करा. ६
 किंवा
 आपत्तीकालीन व्यवस्थापनाची आवश्यकता थोडक्यात स्पष्ट करा.
- (ब) वलोर्निंगवरती टीप लिहा. ६
 किंवा
 लिंगभेद चाचणी म्हणजे काय ?

(REVISED COURSE)

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. :** (1) From **Section I**, attempt any **three** questions from Q. Nos. 1 to 5 and Q. No. 6 is **compulsory**.
 (2) From **Section II**, attempt any **three** questions from Q. Nos. 7 to 11 and Q. No. 12 is **compulsory**.
 (3) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.

Section I

1. Explain the function of National Commission for Schedule Caste and Schedule Tribes. 12
2. Explain the physical and psychological impact of disaster on human beings. 12
3. Give the definition of Science and explain its nature. 12
4. Explain the types of communication. 12
5. Explain the relationship of safe drinking water and health in detail. 12
6. Write short notes (any **two**) :- 14
  - (a) Healthy Environment
  - (b) Self - realization
  - (c) Water pollution
  - (d) Vishakha Guideline - 1997.

Section II

7. Write essay on Public Writ Petition. 12
8. Explain in detail the life-centered and woman-centered outlook. 12
9. Write in detail note Information technology. 12
10. What is the time management? Explain the factors of time management. 12
11. Explain the imbalance of the services provided in rural and urban areas in detail. 12
12. Write short notes (any **two**) :- 14
  - (a) Right to Choose
  - (b) Carbon bank
  - (c) Bio-technology
  - (d) Motivation theory.

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)
(सुधारित अभ्यासक्रम)

(३ तास)

(एकूण गुण १००)

- सूचना : (१) विभाग १ मधील प्रश्न क्रमांक १ ते ५ मधून कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा आणि प्रश्न क्रमांक ६ सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (२) विभाग २ मधील प्रश्न क्रमांक ७ ते ११ मधून कोणतेही तीन प्रश्न सोडवा आणि प्रश्न क्रमांक १२ सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (३) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (४) आवश्यक वाटल्यास इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

विभाग १

१. राष्ट्रीय अनुसूचित जाती-जमाती आयोगाची कार्ये स्पष्ट करा. १२
२. आपत्तीचे मानवी जीवनावरील शारीरिक व मानसिक परिणाम स्पष्ट करा. १२
३. विज्ञानाची व्याख्या सांगून त्याचे स्वरूप स्पष्ट करा. १२
४. संप्रेषणाचे प्रकार स्पष्ट करा. १२
५. सुरक्षित पिण्याचे पाणी व आरोग्य यांचा संबंध सविस्तर स्पष्ट करा. १२
६. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :- १४

(अ) निरोगी पर्यावरण	(ब) स्वः जाणीव
(क) जल प्रदूषण	(ड) विशाखा मार्गदर्शक तत्वे-१९९७.

विभाग २

७. सार्वजनिक जनहित याचिका यावर निबंध लिहा. १२
८. 'जीवनकेंद्रीत' व 'महिला केंद्रीत' दृष्टिकोन सविस्तर स्पष्ट करा. १२
९. माहिती तंत्रज्ञानावर सविस्तर टिप लिहा. १२
१०. वेळेचे व्यवस्थान म्हणजे काय ? वेळेच्या व्यवस्थापनातील घटक स्पष्ट करा. १२
११. ग्रामीण व शहरी भागातील सेवांच्या उपलब्धतेतील असमतोल स्पष्ट करा. १२
१२. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :- १४

(अ) निवडीचा हक्क	(ब) कार्बन बँक
(क) जैविक तंत्रज्ञान	(ड) प्रेरणा सिद्धांत.

*****

Con.180-15.**DF-2593**S.Y.B.A
MAY-2015

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. :** (1) Attempt **all** questions.
(2) **All** questions carry **equal** marks.

1. (a) The scope and objectives of Journalism has changed today. Do you agree ?
Explain.

OR

- (b) Discuss the role of Newspapers in India's freedom struggle.

2. (a) Reporting has become a specialised job today'. Explain with relevant illustrations.

OR

- (b) What is 'Letters to the Editor' ? Write a letter to the Editor about a current social problem.

3. (a) Discuss the role and accountabilities of an Editor.

OR

- (b) "A free press is also a responsible press". Give your opinions with examples.

4. (a) Define feature story. Write a feature story on "India against corruption".

OR

- (b) Anything unusual becomes the 'News'. Elaborate your answer with examples.

5. Write short notes on any **two** of the following :-

- (a) Freedom of the Press
- (b) The Press Council of India
- (c) Code of Conduct for Journalists
- (d) News Agencies
- (e) Sub editor.

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. (अ) पत्रकारितेचे स्वरूप सतत बदलत असते. आपण या वाक्याशी सहमत आहात का ? स्पष्ट करा.

किंवा

(ब) भारतीय स्वातंत्र्य चळवळीतील वृत्तपत्रांची भूमिका चर्चा करा.

२. (अ) 'वार्तासंकलन हे आज विशेषकृत कार्य झाले आहे.' हे विधान सोदाहरण स्पष्ट करा.

किंवा

(ब) 'वाचकांची संपादकाला पत्रे' म्हणजे काय ? अलिकडच्या कोणत्याही सामाजिक प्रश्नावर संपादकाला एक पत्र लिहा.

३. (अ) संपादकाची भूमिका व जबाबदाऱ्या स्पष्ट करा.

किंवा

(ब) 'स्वतंत्र पत्रकारिता ही सुद्धा एक जबाबदार पत्रकारिता आहे.' तुमचे मत उदाहरणसहित स्पष्ट करा.

४. (अ) रूपक लिखाण म्हणजे काय ? 'इंडिया अगेन्स्ट करप्शन'वर एक रूपक लिखाण करा.

किंवा

(ब) 'कोणतीही आगळी-वेगळी घटना ही बातमी असते'. सोदाहरण स्पष्ट करा.

५. कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :-

- (अ) वर्तमानपत्राचे स्वातंत्र्य
- (ब) भारतातील वृत्तपत्र मंडळ
- (क) आचारसंहिता (पत्रकारांसाठी)
- (ड) वृत्त व वृत्तसंस्था
- (इ) उप-संपादक.

*****

Business Communication1777
2015

Con. 133-15.

(OLD COURSE)

DF-2277

SYBA

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

MAY-2015

- N.B. : (1) Answers to the **two** sections should be written in the **same** answerbook.
 (2) Figures to the **right** indicate **full** marks.

Section I

1. (a) What do you mean by Communication ? Explain the process of Communication. 8

ORWrite short notes on any **two** of the following :—

- (i) The Communication Process
  - (ii) Use of electronic media in Communication
  - (iii) Importance of Fax in Business Communication
  - (iv) Downward Communication.
- (b) What are conferences ? How are they different from committees ? Explain their advantages. 7

ORWrite short notes on any **two** of the following :—

- (i) Psychological barriers to communication
  - (ii) External Public relation
  - (iii) Internal Public relation
  - (iv) Job Selection Interview.
2. Write short notes on any **three** of the following :— 15
- (a) News Letter
  - (b) Conferences
  - (c) Qualities of a Public Relation Officer
  - (d) Functions of Business Letter
  - (e) Obstacles to Effective Listening.
3. (a) Discuss the difficulties of internal communication in an organisation. Suggest ways to tide over these difficulties. 10
- OR**
- (b) Explain the term 'Public' and show how 'Public Relation' is a process based on mutual understanding between two parties.
4. Draft the Notice and Agenda of the Second Board Meeting of a Company. Also draft carefully worded Resolutions for any two items on the Agenda. 8

[TURN OVER

Con. 133-DF-2277-15.**2****Section II**

5. (a) As a wholesaler of cosmetics, write a letter to a retailer offering certain cosmetic samples at a very low price. Mention in your letter that the low price does not in any way reflect on the quality of the commodity. **6**
- (b) You have received an inquiry from Sindhudurga College, for a certain brand of paper, on behalf of the Kalyan Paper Mart, Kalyan. Write a letter regarding your inability to supply the inquired brand and offer another brand you have in stock. **6**
6. (a) Write a letter to promote the sale of any **one** of the following :— **7**
- (i) Computer
- (ii) Keshi Hair Oil
- (iii) Refrigerator.
- (b) A customer who had ordered a large quantity of flowers for the celebration of the office anniversary, has angrily telephoned to say that five of the thirty bouquets received are crushed. Draft a letter to be sent to him after immediately dispatching five fresh bouquets. **7**
7. (a) Messers. Dr. Parab and Company have enquired about the credit worthiness of messers Tiger Enterprises who have placed an order worth ₹ 3,00,000/- with them. Write a letter to Messers Dr. Parab and Company recommending Messers Tiger Enterprises. (Write this letter in Full-Block form). **8**
- (b) As the owner of Jumbo Printers you have submitted a bill of ₹ 60,000/- for the work done of a local college. Even after 60 days the payment has not been received. Write a tactful letter reminding them that the bill is overdue (Write this letter in Semi-block form). **8**
8. (a) A Sub-Committee has been appointed to look into the problem of the poor working of your company's new branch at Dombivali. Draft the Sub-Committee's Report. **10**
- OR**
- (b) On behalf of the residents of Ulhasnagar, Ambernath area, draft a representation to be submitted to the Municipal Commissioner, Ulhasnagar drawing his attention to unhygienic conditions and inadequate civic amenities in this area. **10**
-

Con. 133-DF-2277-15.

3

(मराठी रूपांतर)
(जुना अभ्यासक्रम)

(३ तास)

| एकूण गुण : १००

- सूचना : (१) दोन्ही विभागांची उत्तरे एकाच उत्तर पत्रिकेत लिहा.
(२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

विभाग १

१. (अ) संप्रेषण म्हणजे काय ? संप्रेषण प्रक्रियेची व्याख्या स्पष्ट करा.

८

किंवा

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :-

- (१) संज्ञापन प्रक्रिया
- (२) इलेक्ट्रॉनिक साधनांचा संपर्कातील वापर
- (३) व्यावसायिक संज्ञापनातील 'फॅक्स' चे महत्त्व
- (४) अधोगामी संज्ञापन.

- (ब) परिषदांची व्याख्या करून, परिषदा आणि समित्यांचे फरक आणि त्यांचे महत्त्व विशद करा.

७

किंवा

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :-

- (१) संप्रेषणाचे मानसशास्त्रीय अडथळे
- (२) बाह्य जनसंपर्क
- (३) आंतरिक जनसंपर्क
- (४) नोकरी निवडीसाठीची मुलाखत.

२. खालीलपैकी कोणत्याही तिहींवर टिपा लिहा :-

१५

- (अ) वृत्त पत्रिका
- (ब) परिषदा
- (क) जनसंपर्क अधिकाऱ्यांची गुणवत्ता
- (ड) व्यावसायिक पत्रांची कार्ये
- (इ) चांगल्या श्रवणातील अडथळे.

| TURN OVER

Con. 133-DF-2277-15.

4

३. (अ) एखाद्या संस्थेच्या "अंतर्गत संपर्कित" अडथळ्यांची चर्चा करा. ह्या अडथळ्यांवर मात करण्यासाठी उपाययोजना सुचवा. १०

किंवा

- (ब) "जन" ह्या उक्तीचा अर्थ स्पष्ट करा व जनसंपर्क ही दोन पक्षात परस्पर सामंजस्यावर आधारलेली प्रक्रिया कशी आहे हे दाखवा.

४. एका कंपनीच्या द्वितीय बोर्ड मिटींगसाठी सूचनापत्र व कार्यक्रम पत्रिका तयार करा. कार्यक्रम पत्रिकेतील कोणत्याही दोन मुद्यांकरिता व्यवस्थित ठराव लिहा. ८

विभाग २

५. (अ) तुम्ही सौंदर्य प्रसाधनांचे घाऊक व्यापारी आहात असे सांगून किरकोळ व्यापाऱ्यांना काही सौंदर्य प्रसाधनांचे नमुने अगदी कमी किंमतीत देऊ करणारे पत्र लिहा. किंमत कमी असली तरी मालाचा दर्जा उत्तम आहे ह्याची हमी तुमच्या पत्रात द्या. ६

- (ब) सिंधुदुर्ग कॉलेजकडून एका ठराविक कागदाबद्दल चौकशी करणारे पत्र तुम्हाला मिळालेले आहे. कल्याण पेपर मार्ट, कल्याणच्या वतीने सदर कागद पुरविण्याबद्दल असमर्थ असल्याचा खेद व्यक्त करणारे व तुमच्याकडील सध्या असलेल्या स्टॉक मधून कागद देण्याचा प्रस्ताव ठेवून पत्र लिहा. ६

६. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही एका वस्तूचा खप वाढावा म्हणून विक्री पत्र लिहा. ७
(१) संगणक (२) केशी केश तेल (३) रेफ्रिजरेटर.

- (ब) एका गिन्हाईकाने आपल्या ऑफिसचा वर्धापन दिन साजरा करण्याकरिता खूप फुलांची मागणी केली होती. त्याने तुम्हाला रागाने फोन केला की तीसपैकी पाच पुष्पगुच्छ कुस्करून गेले आहेत. तरी त्याला त्वरीत पाच ताजे पुष्पगुच्छ पाठवून पत्र लिहा. ७

७. (अ) मेसर्स टायगर एन्टरप्राइझेस यांनी ₹ ३,००,०००/- इतक्या रकमेच्या वस्तूंची मागणी मेसर्स डॉ. परब अँड कंपनी यांच्याकडे केलेली आहे. मेसर्स डॉ. परब अँड कंपनी यांनी मेसर्स टायगर एन्टरप्राइझेसच्या पतपात्रतेविषयी आपणाकडे चौकशी केलेली आहे. मेसर्स टायगर एन्टरप्राइझेस यांच्या सधनतेविषयी योग्य माहिती देणारे पत्र मेसर्स डॉ. परब अँड कंपनी यांना लिहा. (हे पत्र फूल ब्लॉक फॉर्म मध्ये लिहा.) ८

- (ब) जंबो प्रिंटर्सचे मालक या नात्याने तुम्ही तुमच्या नजीकच्या एका कॉलेजचे ₹ ६०,०००/- चे काम केले आहे. पण ६० दिवस उलटून गेल्यावर सुद्धा तुम्हाला पैसे मिळाले नाहीत. योग्य भाषेत कॉलेजला पैसे पाठविण्याकरिता पत्र लिहा. (हे पत्र सेमी ब्लॉक फॉर्म मध्ये लिहा.) ८

८. (अ) तुमच्या कंपनीच्या डोंबिवली येथील नवीन शाखेचे काम अतिशय खराब पध्दतीने चालू आहे. त्याचा अभ्यास करण्यासाठी एक उपसमिती नेमलेली आहे. त्या उपसमितीचा अहवाल तयार करा. १०

किंवा

- (ब) उल्हासनगर, अंबरनाथ भागातील रहिवाश्यांच्या वतीने तेथील आरोग्यास धोकादायक असलेल्या स्थितीबाबत व जन सामान्यांना लागणाऱ्या अपुऱ्या सुविधांबाबत लक्ष वेधणारे सादरीकरण (Representation) कमिशनर, उल्हासनगर महापालिका यांना देण्यासाठी तयार करावे. १०

Con. 133-DF-2277-15.

5

(REVISED COURSE)

(3 Hours)

[Total Marks : 100

N.B. :(1) All questions are **compulsory**.

(2) Figures to the **right** indicate **full** marks.

1. (a) Fill in the blanks :— 6
  - (i) Receiver sends _____ to sender (Message / Feedback)
  - (ii) Sender sends the _____ (Message / Feedback)
  - (iii) A person who decodes is called _____ (Sender / Receiver).
- (b) Rewrite the following sentences as directed :— 6
  - (i) Girls are running (Write in past perfect continuous tense)
  - (ii) Open the door (Begin the sentence with 'you are.....')
  - (iii) He both writes the stage plays and directs them. (Use 'as well as')
2. Write short notes on any **four** of the following :— 20
  - (a) Encoding and Decoding
  - (b) Oral Communication.
  - (c) Upward Communication
  - (d) Telephone
  - (e) Language Barriers to communication
  - (f) Listening.
3. (a) Describe the various types of Group Communication conducted in a business organisation. 10
- OR**
- (b) What preparation does a candidate have to make for a selection interview ?
4. Write an application with biodata for the post of a 'Sales Executive' for Parab Appliances Ltd., Lalbuag, Mumbai. 10

[TURN OVER

Con. 133-DF-2277-15.**6**5. Draft any **four** letters of the following :—**24**

- (a) Draft an attractive sales letter for 'Alpha Fan'.
- (b) Draft RTI queries for the following situation : 'your application for an educational loan is rejected'.
- (c) You have purchased 'Kompu' computer. It is not working. Draft a redressal letter.
- (d) You have placed an order for 24 dozen watches by paying ₹ 30,000/-. The supplier assured to deliver your order within 3 days. You have not received after 7 days. Write a complaint letter.
- (e) You have received a complaint letter from your customer. He claims that 'Ultra' washing machine is not working properly. He wants replacement for this. Draft a letter refusing his claim.
- (f) Draft an attractive sales letter for 'Moon Mobile'.

6. (a) Draft an individual report for 'The condition of Roads in Kalyan'.

6

(b) Draft the 'Notice' and 'Agenda' for fifth Board Meeting of a Company. Also draft a carefully worded resolutions for any two items on the Agenda.

87. Draft a report on any **one** of the following :—**10**

- (a) Need of Reading Habit
- (b) Corruption in Higher Education.

Con. 133-DF-2277-15.

7

(मराठी रूपांतर)
(सुधारित अभ्यासक्रम)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

१. (अ) रिकाम्या जागी योग्य शब्द लिहा :-

(१) संदेश ग्राहक प्रेषकाकडे ----- पाठवितो. (संदेश / प्रतिक्रिया)

(२) प्रेषक ----- पाठवितो. (संदेश / प्रतिक्रिया)

(३) जी व्यक्ती विसंकेतन करते त्यास ----- म्हणतात. (प्रेषक / संदेश ग्राहक)

(ब) खालील वाक्ये सांगितल्याप्रमाणे पुन्हा लिहा :-

(१) Girls are running. (Write in past perfect continuous tense)

(२) Open the door (Begin the sentence with 'you are -----')

(३) He both writes the stage plays and directs them (Use 'as well as')

२. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर टिपा लिहा :-

(अ) शब्दांकीत संदेश पाठविणे (Encoding) व संदेशाला योग्य अर्थ समजावून घेणे (Decoding).

(ब) मौखिक संज्ञापन

(क) उर्ध्वगामी संप्रेषण

(ड) दूरध्वनी

(इ) भाषेबाबत संप्रेषणातील अडथळे

(फ) श्रवण.

३. (अ) व्यावसायिक संघटनांमधून कोणकोणत्या प्रकारे समुह संज्ञापन चालते त्याचे वर्णन करा.

किंवा

(ब) निवड मुलाखतीसाठी एका उमेदवाराने काय तयारी करावी लागते ?

४. परब ऑपलायन्स लिमिटेड, लालबाग, मुंबई येथे विक्री अधिकारी या पदासाठी बायोडेटासह अर्ज लिहा.

५. खालीलपैकी कोणतीही चार पत्रे लिहा :-

(अ) 'अल्फा' पंखा विक्रीसाठी एक आकर्षक विक्रीपत्र लिहा.

(ब) खालील कारणाकरिता माहितीच्या अधिकाराखाली चौकशी पत्र लिहा :-

'तुमचा शैक्षणिक कर्जाचा अर्ज नाकारण्यात आला आहे.'

(क) तुम्ही 'कॉम्प्यू संगणक' विकत घेतला आहे. जो चालत नाही. पैसे परत मिळण्याकरिता पत्र लिहा.

[TURN OVER]

Con. 133-DF-2277-15.

8

- (ड) तुम्ही ₹ ३०,०००/- जमा करून २४ डझन घड्याळे पुरविण्याची मागणी केली आहे. पुरवठादाराने तुमची मागणी ३ दिवसात पूर्ण करण्याचे आश्वासन दिले. ७ दिवसानंतरही तुम्हाला ती पुरविण्यात आलेली नाही. एक तक्रारपत्र लिहा.
- (इ) तुमच्या ग्राहकाने तुम्हाला एक तक्रारपत्र पाठविले आहे. तो असे म्हणतो की 'अल्ट्रा' वॉशिंग मशीन बरोबर चालत नाही. त्यांचा दावा खोडून काढणारे पत्र लिहा.
- (फ) 'मून भ्रमणध्वनी' करिता एक आकर्षक विक्रीपत्र लिहा.

६. (अ) 'कल्याण मधील रस्त्यांची अवस्था' यावर एक वैयक्तिक अहवाल सादर करा. ६
- (ब) एका कंपनीच्या पाचव्या सभेची सूचना व विषयसूची तयार करा. तसेच विषयसूचीतील कोणत्याही दोन विषयांवर ठराव तयार करा. ८

७. खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर अहवाल तयार करा :- १०

- (अ) वाचण्याच्या सवयीची गरज
- (ब) उच्चशिक्षणातील भ्रष्टाचार.

Con. 134-15.**(OLD COURSE)****DF-2479**S.Y.B.A2 May-2015**(3 Hours)****[Total Marks : 100****N.B. : (1) Attempt any five questions.****(2) Figures to the right indicate full marks.**

1. (a) Define advertising and explain its features. 10
 (b) Distinguish between advertising and publicity. 10
2. (a) Explain the effect of advertising on consumer price. 10
 (b) Discuss the impact of advertising on standard of living of the society. 10
3. (a) What is market segmentation ? Explain its significance. 10
 (b) Explain the stages of 'Product Life Cycle'. 10
4. (a) What factors are considered for formulating an advertising budget ? 10
 (b) What are the causes of waste in advertising ? 10
5. (a) What is media planning ? Explain its significance. 10
 (b) Discuss pretesting methods for evaluating advertising effectiveness. 10
6. (a) Explain different types of illustrations. 10
 (b) State the features of a good poster. 10
7. (a) Explain different types of advertising copy. 10
 (b) Explain the functions of layout in advertising. 10
8. (a) What is advertising agency ? Explain its functions. 10
 (b) Discuss various buying motives. 10
9. (a) Explain the merits and demerits of television advertising. 10
 (b) Distinguish between Trade marks and Brands. 10
10. Write short notes on any **four** of the following :- 20
  - (a) A. I. D. A. formula
  - (b) Active participants in advertising
  - (c) Slogan
  - (d) Outdoor advertising
  - (e) A. B. C.
  - (f) T. R. P.

[TURN OVER

Con. 134-DF-2479-15.

2

(मराठी रूपांतर)

(जुना अभ्यासक्रम)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.

(३) मूळ इंग्रजी प्रश्न प्रमाण मानावेत.

१. (अ) जाहिरातीची व्याख्या द्या आणि तिची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. १०
(ब) जाहिरात व प्रसिद्धी यातील फरक स्पष्ट करा. १०
२. (अ) जाहिरातीचा ग्राहक किमंतीवर होणारा परिणाम स्पष्ट करा. १०
(ब) जाहिरातीचा समाजाच्या राहणीमानावर होणाऱ्या परिणामांची चर्चा करा. १०
३. (अ) बाजार विभागाणी म्हणजे काय ? त्याचे महत्त्व स्पष्ट करा. १०
(ब) वस्तू जीवन चक्रामधील टप्पे स्पष्ट करा. १०
४. (अ) जाहिरात अंदाजपत्रक तयार करताना कोणते घटक लक्षात घेतले जातात ? १०
(ब) जाहिरातीतील अपव्ययाची कारणे कोणती ? १०
५. (अ) माध्यम नियोजन म्हणजे काय ? त्याचे महत्त्व स्पष्ट करा. १०
(ब) जाहिरात परिणाम मूल्यांकनाच्या पूर्व चाचणी पद्धतीची चर्चा करा. १०
६. (अ) जाहिरातीतील चित्रांचे प्रकार स्पष्ट करा. १०
(ब) चांगल्या फलकाची वैशिष्ट्ये लिहा. १०
७. (अ) जाहिरातीच्या मजकूराचे प्रकार स्पष्ट करा. १०
(ब) जाहिरात आराखड्याची कार्ये स्पष्ट करा. १०
८. (अ) जाहिरात मध्यस्थ संस्था म्हणजे काय ? तिची कार्ये स्पष्ट करा. १०
(ब) विविध क्रयप्रेरणांची चर्चा करा. १०
९. (अ) दूरदर्शन जाहिरातीचे फायदे व तोटे स्पष्ट करा. १०
(ब) ट्रेडमार्क व ब्रँड यातील फरक स्पष्ट करा. १०

१०. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर टिपा लिहा :- २०

(अ) (AIDA) सूत्र

(क) घोषवाक्य

(इ) ए. बी. सी.

(ब) जाहिरातीतील सक्रिय सहभागी

(ड) बाहेरील जाहिरात

(फ) टि. आर. पी.

Con. 134-DF-2479-15.**3****(REVISED COURSE)****(3 Hours)****[Total Marks : 100**

- N.B. :** (1) **All** questions are **compulsory**.
 (2) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.
 (3) Answers to **both** the sections should be written in the **same** answer-book.

Section I

1. Briefly explain the following terms (any **five**) :— **10**
 (a) Sales Promotion (b) Publicity
 (c) Social Advertising (d) Retail Advertising
 (e) Clutter (f) TRP
 (g) National Readership Survey (h) Media Mix
 (i) Zipping and Zapping (j) ASCI.
2. Answer the following (any **three**) :— **30**
 (a) What is advertising ? Explain its role in marketing mix.
 (b) Give classification of advertising on the basis of area coverage.
 (c) Explain the merits and demerits of radio advertising.
 (d) Explain the impact of advertising on production and distribution cost.
 (e) How does advertising raise standard of living ?
 (f) Discuss the functions of an advertising agency.
3. Write short notes on (any **two**) :— **10**
 (a) Importance of IMC
 (b) Active participants in advertising
 (c) Waste in advertising
 (d) Carrier options in advertising.

Section II

4. Briefly explain the following terms (any **five**) :— **10**
 (a) USP (b) Visualisation
 (c) Slogan (d) Caption
 (e) Advertising appeal (f) Copy
 (g) Logo (h) Layout
 (i) Headline (j) Market segmentation.

[TURN OVER

Con. 134-DF-2479-15.

4

5. Answer the following (any **three**) :-

30

- What are the bases of market segmentation ?
- What are the essentials of a good advertising appeal ?
- What are the methods of framing the advertising budget ?
- Explain the different buying motives.
- Give different types of copy.
- Explain importance of research in advertising.

6. Write short notes on (any **two**) :-

10

- AIDA formula
- Functions of an illustration
- Features of a good layout
- Post testing methods of evaluating advertising effectiveness.

(मराठी रूपांतर)
(सुधारित अभ्यासक्रम)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
(२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(३) दोन्ही विभागांच्या उत्तरपत्रिका एकत्र बांधाव्यात.
(३) मूळ इंग्रजी प्रश्न प्रमाण मानावेत.

विभाग १

१. खालील संज्ञा स्पष्ट करा (कोणत्याही पाच) :-

१०

- विक्री वृद्धी
- प्रसिद्धी
- सामाजिक जाहिरात
- किरकोळ जाहिरात
- जाहिरातीतील अव्यवस्थितपणा
- टी. आर. पी.
- राष्ट्रीय वाचकवर्ग तपासणी
- माध्यम संमिश्रता
- झिपिंग आणि झॅपिंग
- ए. एस्. सी. आय.

20

Con. 134-DF-2479-15.**5****२. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणत्याही तीन) :-****३०**

- (अ) जाहिरात म्हणजे काय ? तिचे वितरणामधील महत्त्व स्पष्ट करा.
- (ब) भौगोलिक विस्तारानुसार जाहिरातीचे वर्गीकरण करा.
- (क) रेडिओ जाहिरातीचे फायदे व तोटे लिहा.
- (ड) जाहिरातीचे उत्पादन व वितरण खर्चावर होणारे परिणाम स्पष्ट करा.
- (इ) जाहिरातीमुळे जीवनमान कसे उंचावते ?
- (फ) जाहिरात संस्थेच्या कार्याची चर्चा करा.

३. संक्षिप्त टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :-**१०**

- (अ) IMC चे महत्त्व
- (ब) जाहिरातीतील सक्रिय सहभागी
- (क) जाहिरातीतील अपव्यय
- (ड) जाहिरातीमधील नोकरीच्या संधी.

विभाग २**४. खालील संज्ञा स्पष्ट करा (कोणत्याही पाच) :-****१०**

- (अ) विक्रीचे वैष्ट्यपूर्ण साधन
- (ब) दृश्यमानता
- (क) घोषवाक्य
- (ड) उप-शीर्षक
- (इ) जाहिरातीतून आवाहन
- (फ) मजकूर
- (ग) आकृती ठसा
- (ह) जाहिरात आराखडा
- (र) शीर्षक
- (ल) विपणन विभागणी.

५. खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणत्याही तीन) :-**३०**

- (अ) बाजार विभागणीचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (ब) चांगल्या जाहिरात आवाहनाची वैशिष्ट्ये कोणती ?
- (क) जाहिरातीचे अंदाजपत्रक बनविण्याच्या पद्धती कोणत्या ?
- (ड) विविध क्रयप्रेरणा स्पष्ट करा.
- (इ) जाहिरातीमधील मजकूराचे प्रकार लिहा.
- (फ) जाहिरातीमधील संशोधनाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

६. संक्षिप्त टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :-**१०**

- (अ) AIDA सूत्र
- (ब) जाहिरातीतील चित्राचे कार्य
- (क) चांगल्या आराखड्याची वैशिष्ट्ये
- (ड) जाहिरात प्रसिद्धीनंतरच्या चाचणीच्या पद्धती.

*****

Psychology - (P-II)2015
DF-2328Con. 101-15. S.Y:B:A
May-2015

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

- N.B. :** (1) Attempt any **five** questions.
(2) **All** questions carry **equal** marks.

1. Define Social Psychology. Briefly describe the history of social psychology. 20
2. (a) Explain the role of heuristics in Social Cognition. 10
(b) Briefly explain the potential sources of errors in Social cognition. 10
3. Write short notes on any **four** of the following :— 20
  - (a) Social Perception
  - (b) Gender stereotypes
  - (c) Channels of non verbal communication
  - (d) Attribution biases
  - (e) Cognitive approach to impression formation
  - (f) Impression Management.
4. Describe in detail the formation of attitudes and how they can be changed through persuasion ? 20
5. How members of different groups perceive inequality and how prejudice can be reduced ? 20
6. (a) What are the external determinants of attraction ? 10
(b) How the need to affiliate influences attraction ? 10
7. Write short notes on any **four** of the following :— 20
  - (a) Cohesiveness and Conformity
  - (b) Conformity and group size
  - (c) Minority influence
  - (d) Ingratiation
  - (e) Tactics based on Reiprocity
  - (f) Destructive obedience.
8. Why do people help others ? 20
9. Define aggresion. What are the social and cultural factors that influence aggresion ? 20
10. Define group. How groups are formed and what are the advantages of joining a group ? 20

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) सर्व प्रश्नांस समान गुण आहेत.

१. सामाजिक मानसशास्त्राची व्याख्या द्या. सामाजिक मानसशास्त्राचा इतिहास थोडक्यात स्पष्ट करा. २०
२. (अ) सामाजिक बोधनातील नवगामी विचारांची भूमिका स्पष्ट करा. १०
(ब) सामाजिक बोधनातील प्रमादांचे संभाव्य स्रोत थोडक्यात स्पष्ट करा. १०
३. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर टिपा लिहा :- २०
(अ) सामाजिक बोधन (ड) गुणरोपण गैरसमज (biases)
(ब) लिंगविषयक (Gender) साचेबद्धता (इ) प्रभाव निर्मितीबाबत बोधन दृष्टिकोन
(क) अशाब्दिक संप्रेषणाचे मार्ग (फ) प्रभाव व्यवस्थापन.
४. अभिवृत्ती निर्मिती सविस्तर वर्णन करा व त्या मनवळविण्याद्वारे (persuasion) कशा बदलता येतात ? २०
५. समूहातील विविध घटक विषमतेचे कसे आकलन करतात व पूर्वग्रह कसे कमी करता येतील ? २०
६. (अ) आकर्षणाचे बाह्य निर्धारक कोणते ? १०
(ब) संलग्नतेची गरज आकर्षणावर कसा प्रभाव पाडते ? १०
७. कोणत्याही चारांवर टिपा लिहा. २०
(अ) संसर्गता (Cohesiveness) व अनुसारिता (ड) आवड निर्माण करणारी तंत्रे (Ingratiation)
(ब) अनुसारिता व गटाचा आकार (इ) प्रतिसहकारावर आधारित तंत्रे
(क) अल्पसंख्याकाचा प्रभाव (फ) विघातक आज्ञापालन.
८. लोक इतरांना मदत का करतात ? २०
९. आक्रमकतेची व्याख्या द्या. आक्रमकतेवर परिणाम करणारे सामाजिक व सांस्कृतिक घटक कोणते ? २०
१०. समूहाची व्याख्या द्या. समूहनिर्मिती कशी होते व समूहात सामील होण्याचे फायदे कोणते ? २०

Con. 128-15.SYBAMay-2015Psychology - (P-III)

(3 Hours)

2015
DF-2573**[Total Marks : 100**

- N.B. :** (1) Attempt any **five** questions.
(2) **All** questions carry **equal** marks.

1. Discuss the various theoretical perspectives on life span development. **20**
2. (a) Explain the various disorders transmitted by genetic conditions. **10**
(b) Explain the methods used to study the influence of heredity and environment. **10**
3. Explain the growth and development during infancy. **20**
4. Explain the information processing approach is cognitive development during infancy. **20**
5. Write short notes on any **four** :- **20**
  - (a) Social and emotional development during infancy.
  - (b) Temperament during infancy.
  - (c) Attachment styles during infancy.
  - (d) Culture and attachment styles.
  - (e) Relationship between infant and caregiver during infancy.
  - (f) Development of Trust vs. Mistrust during infancy.
6. (a) Explain physical development during preschool years. **10**
(b) Illustrate the types of play during preschool years. **10**
7. Explain the Jean Piaget's approach to cognitive development during preschool years. **20**
8. Write short notes on any **four** :- **20**
  - (a) Health during middle childhood
  - (b) Nutrition and middle childhood
  - (c) Childhood obesity during middle childhood
  - (d) Motor development during middle childhood
  - (e) Children with special needs
  - (f) Language development during middle childhood.
9. Discuss the development of friendships during middle childhood. **20**
10. Write a detailed note on physical growth during adolescence with reference to puberty. **20**

[TURN OVER

Con. 128-DF-2573-15.

2

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण १००)

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. जीवनकाल विकासाबाबत विविध सिद्धांतीक दृष्टीकोनांची चर्चा करा. २०
२. (अ) जनुकिय परिस्थितीमुळे संक्रमित होणारे विविध विकार स्पष्ट करा. १०
(ब) अनुवंश व पर्यावरण यांचा परिणाम अभ्यासण्यासाठी वापरण्यात येणाऱ्या पद्धती स्पष्ट करा. १०
३. अर्भकावस्थेतील वाढ व विकास स्पष्ट करा. २०
४. अर्भकावस्थेतील बोधात्मक विकासाबाबत माहिती प्रक्रिया सिद्धांत स्पष्ट करा. २०
५. टिपा द्या (कोणत्याही चार) :- २०

(अ) अर्भकावस्थेतील सामाजिक व भावनिक विकास	(ब) अर्भकावस्थेतील स्वभावधर्म
(क) अर्भकावस्थेतील जिन्हाळा शैली	(ड) संकृति व जिन्हाळा शैली
(इ) अर्भकावस्थेतील अर्भक व काळजीवाहक	(फ) अर्भकावस्थेतील विश्वास व अविश्वास.

 (Caretaker) याच्यातील संबंध
६. (अ) शाळापूर्व काळातील शारीरिक विकास स्पष्ट करा. १०
(ब) शाळापूर्व काळातील खेळाचे प्रकार विशद करा. १०
७. शाळापूर्व वर्षातील बोधनिक विकासाबाबत जिन पियाजेचा दृष्टीकोन स्पष्ट करा. २०
८. टिपा द्या कोणत्याही चार :- २०

(अ) मध्यबाल्यावस्थेतील आरोग्य	(ब) पोषक आहार (Nutrition) व मध्यबाल्यावस्था
(क) मध्यबाल्यावस्थेतील लठ्ठपणा	(ड) मध्यबाल्यावस्थेतील कारक विकास
(इ) विशेष गरजा असणारी मुले	(फ) मध्यबाल्यावस्थेत भाषिक विकास
९. मध्यबाल्यावस्थेत विकसित होणाऱ्या मैत्रीची सविस्तर चर्चा करा. २०
१०. पौगंडावस्थेच्या संदर्भात, कुमारावस्थेतील शारीरिक वाढीवर सविस्तर टीप लिहा. २०

*****

Con. 144-15.

(OLD COURSE)

DF-2405

S.Y.B.A.

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

1998-2015

- N.B. : (1) From **Section I**, Attempt any **two** questions from Q. Nos. **1** to **4** and Q. No. **5** is **compulsory**.
(2) From **Section II**, Attempt any **two** questions from Q. Nos. **6** to **9** and Q. No. **10** is **compulsory**.
(3) Figures to the **right** indicate **full** marks.

Section I

1. State the nature of political philosophy and explain its relation to economics and ethics. 16
2. Explain fully the nature and kinds of family systems. 16
3. Elaborate J. S. Mill's views on Gender equality. 16
4. What are the views of Peter Singer towards the marginalised community ? Discuss fully. 16
5. Write notes on any **two** of the following :— 18
  - (a) Surrogacy
  - (b) Contemporary Feminist Thought
  - (c) Sarvodaya
  - (d) Religious Discrimination.

Section II

6. What is communism ? Describe the Social classes in capitalist societies as put forth by Karl Marx. 16
7. State and evaluate John Rawls doctrine of justice as fairness. 16
8. What is civil disobedience ? Explain Gandhiji's views on civil disobedience. 16
9. Can war or terror be justified ? Explain fully. 16
10. Write short notes on any **two** of the following :— 18
  - (a) Anarchism by Paul Wolff
  - (b) Mill's views on right to liberty
  - (c) Dr. Ambedkar's doctrine of social justice
  - (d) Pacifism.

(मराठी रूपांतर)
(जुना अभ्यासक्रम)

(३ तास)

| एकूण गुण : १००

- सूचना : (१) विभाग १ मधील प्रश्न क्रमांक १ ते ४ मधून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा आणि प्रश्न क्रमांक ५ सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (२) विभाग २ मधील प्रश्न क्रमांक ६ ते ९ मधून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा आणि प्रश्न क्रमांक १० सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (३) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (४) आवश्यक वाटल्यास इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

विभाग १

१. राजकीय तत्त्वज्ञानाचे स्वरूप सांगून त्याचा अर्थशास्त्राशी आणि नीतिशास्त्राशी असलेला संबंध स्पष्ट करा. १६
२. कुटुंबसंस्थेचे स्वरूप आणि तिचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा. १६
३. लिंगधारित (स्त्री-पुरुष) समतेविषयी जे.एस.मिल्लुच्या विचारांचे विवरण करा. १६
४. उपेक्षितांप्रती किंवा वंचित समूहाप्रती असणारे पिटर् सिंगरचे विचार कोणते आहेत ? सविस्तर चर्चा करा. १६
५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :- १८
  - (अ) पर्यायी मातृत्व (भाडोत्री माता)
  - (ब) स्त्रीवादांविषयीचे सद्यःकालीन विचार
  - (क) सर्वोदय
  - (ड) धार्मिक भेदाभेद.

विभाग २

६. साम्यवाद म्हणजे काय ? कार्ल मार्क्सचे सांगितलेल्या भांडवलशाही समाजव्यवस्थेतील सामाजिक वर्गांचे वर्णन करा. १६
७. जॉन रॉल्सचा निःपक्षपाती न्याय सिध्दांत (justice as fairness) सांगून त्याचे मूल्यमापन करा. १६
८. सविनय कायदेभंग म्हणजे काय ? सविनय कायदेभंग याविषयी महात्मा गांधीजींचे विचार स्पष्ट करा. १६
९. युध्द किंवा दहशत ह्यांचे समर्थन होऊ शकेल का ? सविस्तर स्पष्ट करा. १६
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :- १८
  - (अ) पॉल वुल्फप्रणीत अराज्यवाद
  - (ब) स्वातंत्र्याचा हक्क यावरील मिल्लुचे विचार
  - (क) डॉ. आंबेडकरांचे सामाजिक न्याय तत्त्व.
  - (ड) शांततावाद.

(REVISED COURSE)

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

- N.B. :** (1) From **Section I**, Attempt any **two** questions from Q. Nos. 1 to 4 and Q. No. 5 is **compulsory**.
 (2) From **Section II**, Attempt any **two** questions from Q. Nos. 6 to 9 and Q. No. 10 is **compulsory**.
 (3) Figures to the **right** indicate **full** marks.

Section I

1. Elaborate J.S. Mill's views on equality between men and women. 16
2. State and critically evaluate Peter Singer's views on Social obligations to the poor. 16
3. Explain fully Bhikhu Parekh's theory of multiculturalism. 16
4. State the views of Plato on family and marriage. 16
5. Write note on any **two** of the following :— 18
  - (a) Forms of feminism
  - (b) Gandhi's views on Sarvodaya
  - (c) Same Sex relation
  - (d) Pacifism.

Section II

6. Give a critical estimate of Marxism as a political ideology. 16
7. Discuss in detail the concept of liberty put forth by J.S. Mill. 16
8. Describe the contribution of Dr. B. R. Ambedkar towards attainment of social justice in India. 16
9. Comment on Mahatma Gandhi's views on civil disobedience. 16
10. Write notes on any **two** of the following :— 18
  - (a) Importance of political philosophy
  - (b) Justification of democracy
  - (c) John Rawl's doctrine of justice as fairness
  - (d) Plato on Absolute obedience.

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)
(सुधारित अभ्यासक्रम)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना : (१) विभाग १ मधील प्रश्न क्रमांक १ ते ४ मधून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा आणि प्रश्न क्रमांक ५ सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (२) विभाग २ मधील प्रश्न क्रमांक ६ ते ९ मधून कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा आणि प्रश्न क्रमांक १० सोडविणे अनिवार्य आहे.
- (३) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (४) आवश्यक वाटल्यास इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

विभाग १

१. स्त्री-पुरुष यांच्यामधील समानतेविषयीचे जे.एस.मिल्लुच्या विचारांचे स्पष्टीकरण करा. १६
२. गरीबांप्रती सामाजिक उत्तरदायित्व याविषयी पिटर सिंगरचा दृष्टिकोन सांगून त्याचे चिकित्सक मूल्यमापन करा. १६
३. भीखू पारेख यांचा बहुसांस्कृतिकवादाचा सिध्दांत सविस्तर स्पष्ट करा. १६
४. कुटुंब आणि विवाह याविषयी प्लेटोचे विचार सांगा. १६
५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :- १८

(अ) स्त्रीवादाचे मतप्रवाह (प्रकार)	(क) समलिंगी संबंध
(ब) सर्वोदयवरील गांधीजींचे विचार	(ड) शांततावाद.

विभाग २

६. एक राजकीय विचारप्रणाली म्हणून मार्क्सवादाचे चिकित्सक विवेचन द्या. १६
७. जे.एस.मिल्लु यांनी मांडलेल्या स्वातंत्र्याच्या संकल्पनेची सविस्तर चर्चा करा. १६
८. भारतात सामाजिक न्याय प्रस्थापित करण्यासाठी डॉ. बी. आर. आंबेडकरांनी केलेल्या योगदानाचे वर्णन करा. १६
९. सविनय कायदेभंग याविषयी महात्मा गांधीजींच्या विचारांवर भाष्य करा. १६
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :- १८

(अ) राजकीय तत्त्वज्ञानाचे महत्त्व	(क) जॉन रॉल्सचे निःपक्षपाती न्याय तत्व
(ब) लोकशाहीचे समर्थन	(ड) प्लेटोचे निरपेक्ष पालनविषयीचे विचार.

SY.B.A
MAY-2015

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N. B. :** (1) From **Section I**, attempt any **two** questions, from question Nos. 1 to 4 and question No 5 is **compulsory**.
 (2) From **Section II**, attempt any **two** questions, from question nos. 6 to 9 and question no. 10 is **compulsory**.
 (3) **Figures to the right** indicate **full** marks.

Section I

1. Define Philosophy and discuss the characteristics of Indian Philosophy. 16
2. Critically evaluate Socratic method. 16
3. (a) Explain the ultimate Reality according to Thales. 8
 (b) Discuss St. Thomas Aquinas view on God. 8
4. Explain Shankaracharya's view of Maya in detail. 16
5. Write short notes on any **two** of the following :— 18
  - (a) Empiricism of John Locke
  - (b) Nyaya concept of 'Perception'
  - (c) Descartes method of Doubt
  - (d) Shankaracharya's concept of 'Evil'.

Section II

6. Explain Plato's theory of Ideas in detail. 16
7. Explain coherence theory of truth. 16
8. What is life after death ? How does Hinduism explain life after death. 16
9. Examine M. N. Roy's Radical Humanism. 16
10. Write short notes on any **two** of the following :— 18
  - (a) Samkhya theory of Evolution
  - (b) Swami Vivekananda's practical Vendanta
  - (c) Theories of Error
  - (d) Akhyati.

[TURN OVER

(नराठी रूपांतर)
(जुना अभ्यासक्रम)
(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना :** (१) विभाग १ मधील प्रश्न क्र. ५ अनिवार्य असून, उरलेल्या प्रश्नांपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
(२) विभाग २ मधील प्रश्न १०वा अनिवार्य असून, उरलेल्या प्रश्नांपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
(३) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवतात.
(४) आवश्यक वाटल्यास इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहा.

विभाग १

१६

१. तत्त्वज्ञानाची व्याख्या सांगा आणि भारतीय तत्त्वज्ञानाच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.

१६

२. साक्रेटिक पद्धतीचे चिकित्सक मूल्यमापन करा.

८

३. (अ) थॅलिसच्या विचारानुसार अंतिम सत्य स्पष्ट करा.

८

(ब) सेंट थॉमस अक्वायनस यांचा ईश्वराविषयीच्या दृष्टीकोन सविस्तर स्पष्ट करा.

१६

४. शंकराचार्यांच्या 'माया' या संकल्पनेविषयीचा दृष्टीकोन सविस्तर स्पष्ट करा.

१८

५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर थोडक्यात टिपा लिहा :-

(अ) जॉन लॉकचा अनुभववाद

(ब) न्याय तत्त्वज्ञानांतील 'प्रत्यक्ष'

(क) डेकार्टची संशय पद्धती

(ड) शंकराचार्यांची 'दूरित' संकल्पना.

विभाग २

१६

६. प्लेटोचा 'आयडियाज सिद्धांत' सविस्तर स्पष्ट करा.

१६

७. सत्यविषयीचा 'सुसंवाद सिद्धांत' स्पष्ट करा.

१६

८. मरणोत्तर जीवन म्हणजे काय ? हिंदू धर्मातील मरणोत्तर जीवन कसे स्पष्ट केले आहे ?

१६

९. एम. एन. रॉय यांच्या नव मानवतावादाचे परीक्षण करा.

१८

१०. खालीलपैकी दोहोंवर थोडक्यात टिपा लिहा :-

(अ) सांख्यांचा उत्क्रांतीवादाचा सिद्धांत

(ब) स्वामी विवेकानंदाचा व्यावहारिक वेदांत

(क) प्रयादविषयक उपपत्ती.

(ड) अख्याति

(REVISED COURSE)

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N. B. :** (1) From **Section I**, question no. 5 is compulsory. Attempt any **two** questions from the **remaining** questions.
 (2) From **Section II**, question No. 10 is **compulsory**. Attempt any **two** questions from the **remaining** questions.
 (3) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.

Section I

1. What is Philosophy ? Explain briefly Philosophy of Upanishads. 16
2. Discuss Nishkama Karmayoga of Bhagwadgita. 16
3. Explain Jaina theory of Syadvada. 16
4. Examine Buddha's theory of Anatmavada. 16
5. Write short notes on any **two** of the following :— 18
  - (a) Charvaka Ethics
  - (b) Anekatmavada
  - (c) Vedic Cosmology
  - (d) Sunyavada in Buddhism.

Section II

6. Explain in brief Thales and Anaximender's Cosmology. 16
7. Critically evaluate Plato's theory of Ideas. 16
8. Discuss Aristotle's theory of Causation. 16
9. Explain St. Thomas Aquinas' views on philosophy and Theology. 16
10. Write short notes on any **two** of the following :— 18
  - (a) Socratic Method
  - (b) Heraclitus
  - (c) Plato's theory of knowledge
  - (d) Aristotles theory of soul.

[TURN OVER

(नराठी रूपांतर)
(सुधारित अभ्यासक्रम)
(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना : (१) विभाग १ मधील प्रश्न क्र. ५वा अनिवार्य असून, उरलेल्या प्रश्नांपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
(२) विभाग २ मधील प्रश्न १०वा अनिवार्य असून, उरलेल्या प्रश्नांपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.
(३) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(४) आवश्यक वाटल्यास इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहा.

विभाग १

१६

१. तत्त्वज्ञान म्हणजे काय ? उपनिषदातील तत्त्वज्ञान थोडक्यात स्पष्ट करा.

१६

२. भगवद्गीतेतील निष्कामकर्मयोगाची चर्चा करा.

१६

३. जैनांचा स्यादवादाचा सिद्धांत स्पष्ट करा.

१६

४. बौद्धांच्या अनात्मवादाच्या सिद्धांताचे परीक्षण करा.

१८

५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर थोडक्यात टिपा लिहा :-

- (अ) चार्वाकांचे नीतिशास्त्र
(ब) अनेकात्मवाद
(क) वैदिक विश्वशास्त्र
(ड) बौद्धतत्त्वज्ञानातील शून्यवाद.

विभाग २

१६

६. थेलीस आणि अ‍ॅनॅक्सिमॅंडर यांचे विश्वशास्त्र (विश्वोत्पत्ती) विषयी विचार स्पष्ट करा.

१६

७. प्लेटोच्या आयडीयाच्या सिद्धांताचे परीक्षण करा.

१६

८. ऑरिस्टॉटलच्या कारण सिद्धांताचे परीक्षण करा.

१६

९. सेंट थॉमस अ‍ॅक्वायनसचे तत्त्वज्ञान आणि ईश्वरशास्त्रविषयक विचारांचे स्पष्टीकरण द्या.

१८

१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर थोडक्यात टिपा लिहा :-

- (अ) सॉक्रेटीसची पद्धती
(ब) हेरॅक्लीटस
(क) प्लेटोचा ज्ञानाचा सिद्धांत
(ड) ऑरिस्टॉटलचा आत्मविषयक सिद्धांत.

Con. 158-15.

(OLD COURSE)

DF-2291

S.V.B.A
199-2015

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

- N.B. : (1) Attempt any **five** questions choosing not more than **three** questions from **each** section.
 (2) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.
 (3) Draw **neat** diagrams wherever **necessary**.

Section I

1. Answer any **two** of the following :- 20
  - (a) Distinguish between Micro and Macro economics.
  - (b) Analyse the principle of effective Demand.
  - (c) Explain the effects of Inflation.
  - (d) What are the determinants of Money Supply ?
2. Answer any **two** of the following :- 20
  - (a) Explain various concepts of National Income.
  - (b) Analyse the circular flow of National Income.
  - (c) Discuss various phases of Trade Cycle.
3. Answer any **two** of the following :- 20
  - (a) What are the determinants of Consumption Function ?
  - (b) Explain the concept and working of Investment Multiplier.
  - (c) Discuss the various causes of Demand Pull Inflation.
4. Answer any **two** of the following :- 20
  - (a) What are the functions of Money ?
  - (b) Explain the determinants of velocity of circulation of Money.
  - (c) Discuss Cash transaction approach.

Section II

5. Answer any **two** of the following :- 20
  - (a) What are the function of Commercial Banks ?
  - (b) Analyse the objectives of Monetary Policy of India.
  - (c) Discuss causes of increase in Public Expenditure in India.
  - (d) Explain types of Public Debts.
6. Answer any **two** of the following :- 20
  - (a) Discuss functions of Central Bank.
  - (b) Explain the quantitative measures of Credit Control.
  - (c) Bring out the performance of Commercial Banks since Nationalizations.

[TURN OVER]

7. Answer any **two** of the following :-

20

- (a) Discuss the structure of Indian Money Market.
- (b) Explain role of Capital Market in Economic Development of India.
- (c) Analyse the principle of Federal Finance in India.

8. Answer any **two** of the following :-

20

- (a) Explain merits and demerits of Direct and Indirect Taxes.
- (b) Discuss the canons of Taxation.
- (c) What are the different types of Deficits ?

(जुना अभ्यासक्रम)

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा. प्रत्येक विभागातून तीनपेक्षा जास्त प्रश्न सोडवू नयेत.
 (२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 (३) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

विभाग १

१. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :-

२०

- (अ) सुक्ष्म व समष्टी अर्थशास्त्रातील फरक स्पष्ट करा.
- (ब) प्रभावी मागणीचे तत्त्व विशद करा.
- (क) चलनवाढीचे परीणाम स्पष्ट करा.
- (ड) पैशाच्या पुरवठ्याची निर्धारके कोणती ?

२. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :-

२०

- (अ) राष्ट्रीय उत्पन्नाच्या विविध संकल्पना स्पष्ट करा.
- (ब) राष्ट्रीय उत्पन्नाचा चक्राधार प्रवाह विशद करा.
- (क) व्यापार चक्राच्या अवस्थांची चर्चा करा.

३. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :-

२०

- (अ) उपभोग फलनाचे निर्धारक घटक विशद करा.
- (ब) गुंतवणूक गुणकाची संकल्पना व कार्यप्रध्दती स्पष्ट करा.
- (क) मागणीजन्य भाववाढीची विविध कारणे स्पष्ट करा.

[TURN OVER]

४. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :-

२०

- (अ) पैशाची कार्ये कोणती ?
- (ब) पैशाच्या भ्रमणवेगाची निर्धारके स्पष्ट करा.
- (क) रोख व्यवहार दृष्टीकोण स्पष्ट करा.

विभाग २

५. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :-

२०

- (अ) व्यापारी बँकांची कार्ये कोणती ?
- (ब) भारतातील मौद्रिक धोरणाची उद्दीष्टे विशद करा.
- (क) भारतातील सार्वजनिक खर्चाच्या वाढीच्या कारणांची चर्चा करा.
- (ड) सार्वजनिक कर्जाचे प्रकार स्पष्ट करा.

६. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :-

२०

- (अ) मध्यवर्ती बँकेच्या कार्याची चर्चा करा.
- (ब) पतनियंत्रणाची संख्यात्मक साधने स्पष्ट करा.
- (क) राष्ट्रीयीकरणानंतरच्या काळातील व्यापारी बँकांच्या प्रगतीचा आढावा घ्या.

७. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :-

२०

- (अ) भारतीय नाणेबाजाराच्या रचनेची चर्चा करा.
- (ब) भारताच्या आर्थिक विकासातील भांडवल बाजाराची भूमिका स्पष्ट करा.
- (क) भारतीय संघराज्यीय वित्ताच्या तत्वांची चर्चा करा.

८. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :-

२०

- (अ) प्रत्यक्ष आणि अप्रत्यक्ष कराच्या गुण व दोषांचे स्पष्टीकरण करा.
- (ब) विविध कर-कसोट्यांची चर्चा करा.
- (क) तुटीचे विविध प्रकार कोणते ?

[TURN OVER

Con. 158-14-DF-2291.

(REVISED COURSE)

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

- N.B. :** (1) Attempt any **five** questions choosing not more than **three** questions from **each** section.
 (2) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.
 (3) Draw **neat** diagrams wherever **necessary**.

Section I

1. Answer any **two** of the following :- 20
  - (a) Explain various concepts of National Income.
  - (b) Analyse the Says Law of Market.
  - (c) What are the determinants of Money Supply ?
  - (d) Discuss effects of Inflation.
2. Answer any **two** of the following :- 20
  - (a) Explain significance of Macroeconomics.
  - (b) Discuss methods of measurement of National Income.
  - (c) Analyse the circular flow of National Income.
3. Answer any **two** of the following :- 20
  - (a) Discuss subjective and objective factors determining consumption function.
  - (b) Explain the concept and working of Investment Multiplier.
  - (c) Analyse the causes of inflation.
4. Answer any **two** of the following :- 20
  - (a) What are the functions of Money ?
  - (b) Explain the determinants of velocity of circulation of Money.
  - (c) Discuss the various motives of Demand for Money.

Section II

5. Answer any **two** of the following :- 20
  - (a) What are the functions of Commercial Bank ?
  - (b) Discuss important features of Indian Money Market.
  - (c) Analyse sources of Public Revenue.
  - (d) What are the types of Public debt ?
6. Answer any **two** of the following :- 20
  - (a) Discuss the functions of Central Bank.
  - (b) Explain the quantitative instruments of Credit Control.
  - (c) What are the objectives of Monetary Policy ?

[TURN OVER]

7. Answer any **two** of the following :-

20

- (a) Explain the structure of Indian Money Market.
- (b) Analyse the significance of Capital Market in Economic development in India.
- (c) Discuss the functions of SEBI.

8. Answer any **two** of the following :-

20

- (a) Explain Merits and Demerits of Direct Taxes.
- (b) What are the causes of growing in Public Expenditure in India ?
- (c) Discuss concepts of deficit.

(सुधारीत अभ्यासक्रम)

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना :** (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा. प्रत्येक विभागातून तीनपेक्षा जास्त प्रश्न सोडवू नयेत.
 (२) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 (३) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

विभाग १

१. खालीलपैकी कोणतेही **दोन** प्रश्न सोडवा :-

२०

- (अ) राष्ट्रीय उत्पन्नाच्या विविध संकल्पना स्पष्ट करा.
- (ब) 'से' चा बाजाराचा नियम विशद करा.
- (क) पैशाचा पुरवठा ठरविणारे घटक कोणते ?
- (ड) भाववाढीच्या परीणामांची चर्चा करा.

२. खालीलपैकी कोणतेही **दोन** प्रश्न सोडवा :-

२०

- (अ) स्थूल अर्थशास्त्राचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- (ब) राष्ट्रीय उत्पन्न मोजण्याच्या पद्धतीची चर्चा करा.
- (क) राष्ट्रीय उत्पन्नाचा चक्राकार प्रवाह विशद करा.

३. खालीलपैकी कोणतेही **दोन** प्रश्न सोडवा :-

२०

- (अ) उपभोग फलन ठरविणाऱ्या व्यक्तीनिष्ठ व वस्तूनिष्ठ घटकांची चर्चा करा.
- (ब) गुंतवणूक गुणकाची संकल्पना व कार्यपद्धती स्पष्ट करा.
- (क) भाववाढीची कारणे विशद करा.

[TURN OVER]

४. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :-

२०

- (अ) पैशाची कार्ये कोणती ?
- (ब) पैशाचा भ्रमणवेग निश्चित करणारे घटक कोणते ?
- (क) पैशाच्या मागणीच्या विविध हेतूंची चर्चा करा.

विभाग २

५. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :-

२०

- (अ) व्यापारी बँकांची कार्ये कोणती ?
- (ब) भारतीय नाणेबाजाराच्या महत्त्वाच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
- (क) सार्वजनिक उत्पन्नाचे मार्ग विशद करा.
- (ड) सार्वजनिक कर्जाचे प्रकार कोणते ?

६. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :-

२०

- (अ) मध्यवर्ती बँकेच्या कार्याची चर्चा करा.
- (ब) पतनियंत्रणाची संख्यात्मक साधने स्पष्ट करा.
- (क) मौद्रिक धोरणाची उद्दिष्टे कोणती ?

७. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :-

२०

- (अ) भारतीय नाणेबाजाराची रचना स्पष्ट करा.
- (ब) भारताच्या आर्थिक विकासातील भांडवल या बाजाराचे महत्त्व विशद करा.
- (क) 'सेबी'च्या कार्याची चर्चा करा.

८. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :-

२०

- (अ) प्रत्यक्ष कराचे गुण आणि दोष स्पष्ट करा.
- (ब) भारताच्या सार्वजनिक खर्चातील वाढीची कारणे कोणती ?
- (क) तुटीच्या संकल्पनांची चर्चा करा.

Economics (P-III)
(OLD COURSE)

2015

Con. 106-15. S.V.B.A

DF-2413

May-2015

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

N.B. : (1) Attempt any **five** questions choosing not more than **three** questions from any **one** section.

(2) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.

Section I

1. Answer any **two** of the following :— 20
  - (a) Explain the occupational structure in India.
  - (b) Write a note on the New Agricultural Strategy.
  - (c) Explain the changes in the Industrial Policy of 1991.
  - (d) Explain the Government of India's policy to generate employment in India.
2. Attempt any **two** of the following :— 20
  - (a) Explain the trends in national income of India since 1991.
  - (b) Explain the estimates of poverty in India.
  - (c) Explain the anti-inflationary policy of the Government of India.
3. Explain any **two** of the following :— 20
  - (a) Explain the causes of low agricultural productivity in India.
  - (b) Explain the agricultural price policy of India.
  - (c) Explain the defects in the agricultural marketing system.
4. Answers any **two** of the following :— 20
  - (a) Explain the causes of Industrial sickness in India.
  - (b) Explain the causes of unemployment in India.
  - (c) Write a note on exit policy.

Section II

5. Attempt any **two** of the following :— 20
  - (a) Explain the monetary policy of the RBI.
  - (b) Explain the objectives of fiscal policy in India.
  - (c) Explain the direction of exports of India.
  - (d) Explain the banking sector reforms of 1998.
6. Answers any **two** of the following :— 20
  - (a) Explain the RBI's measures of money supply.
  - (b) Explain the components of India's money market.
  - (c) Explain the role of capital market in India.

[TURN OVER]

Con. 106-DF-2413-15.

2

7. Attempt any **two** of the following :—

20

- (a) Explain the public expenditure policy of the Government of India.
- (b) Write a note on public debt of Government of India.
- (c) Explain the composition of imports of India.

8. Answers any **two** of the following :—

20

- (a) Explain India's Balance of Payments position since 1991.
- (b) Write a note on the convertability of the Indian rupee.
- (c) Write a note on the exchange rate policy of India.

(मराठी रूपांतर)
(जुना अभ्यासक्रम)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) कोणत्याही एका विभागामधून तीन पेक्षा अधिक प्रश्न न निवडता, कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

(२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

विभाग १

१. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :-

२०

- (अ) भारतामधील व्यावसायिक संरचना स्पष्ट करा.
- (ब) नवीन शेतकी धोरणावर टीप लिहा.
- (क) १९९१ च्या औद्योगिक धोरणामधील बदल स्पष्ट करा.
- (ड) रोजगार निर्मितीच्या बाबत भारत सरकारचे धोरण स्पष्ट करा.

२. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :-

२०

- (अ) १९९१ नंतरच्या भारताच्या राष्ट्रीय उत्पन्नामधील कल स्पष्ट करा.
- (ब) भारतामधील दारिद्र्याचे अंदाज स्पष्ट करा.
- (क) भारत सरकारचे महागाई विरुद्ध धोरण स्पष्ट करा.

३. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :-

२०

- (अ) भारताच्या अल्प शेती उत्पादकतेची कारणे स्पष्ट करा.
- (ब) भारताचे शेतकी किंमत विषयक धोरण स्पष्ट करा.
- (क) शेतकी विपणन पद्धतीमधील चुका स्पष्ट करा.

[TURN OVER]

Con. 106-DF-2413-15.

3

४. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

२०

(अ) भारतामधील औद्योगिक आजारपणाची कारणे स्पष्ट करा.

(ब) भारतामधील बेरोजगारीची कारणे स्पष्ट करा.

(क) बहिर्गमनाच्या धोरणावर टीप लिहा.

विभाग २

५. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :-

२०

(अ) भारताचे द्रव्य विषयक धोरण स्पष्ट करा.

(ब) भारताचे राजकोषीय धोरण स्पष्ट करा.

(क) भारताच्या निर्यातीची दिशा स्पष्ट करा.

(ड) १९९८ च्या बँकिंग क्षेत्र सुधारणा स्पष्ट करा.

६. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :-

२०

(अ) RBI चे द्रव्य पुरवठ्याबाबत मापक स्पष्ट करा.

(ब) भारताच्या नाणे बाजाराचे घटक स्पष्ट करा.

(क) भारतामधील भांडवल बाजाराची भूमिका स्पष्ट करा.

७. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :-

२०

(अ) भारताचे सार्वजनिक खर्च विषयक धोरण स्पष्ट करा.

(ब) भारत सरकारच्या सार्वजनिक कर्जावर टीप लिहा.

(क) भारताच्या आयातीमधील घटक स्पष्ट करा.

८. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :-

२०

(अ) १९९१ नंतरची भारताच्या व्यवहारतोलाबाबत स्थिती स्पष्ट करा.

(ब) भारतीय रुपयाच्या परिवर्तनशीलतेवर टीप लिहा.

(क) भारताच्या परकीय विनिमय धोरणावर टीप लिहा.

[TURN OVER

Con. 106-DF-2413-15.

4

(REVISED COURSE)

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

N.B. : (1) Attempt any **five** questions choosing not more than **three** questions from any **one** section.

(2) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.

Section I

1. Answer any **two** of the following :— 20
  - (a) Explain the occupational structure in India.
  - (b) Write a note on Green Revolution in India.
  - (c) Explain the changes in the Industrial Policy of 1991.
  - (d) Explain the Government of India's policy to generate employment in India.
2. Attempt any **two** of the following :— 20
  - (a) Explain the trends in national income of India since 2003-04.
  - (b) Explain the causes of poverty in India.
  - (c) Explain the anti-inflationary policy of the Government of India.
3. Explain any **two** of the following :— 20
  - (a) Explain the measures to improve agricultural productivity in India.
  - (b) Explain the agricultural price policy of India.
  - (c) Explain the defects in the agricultural marketing system.
4. Answer any **two** of the following :— 20
  - (a) Explain the causes of Industrial sickness in India.
  - (b) Explain the nature of unemployment in India.
  - (c) Write a note on exit policy.

Section II

5. Attempt any **two** of the following :— 20
  - (a) Explain the trends in the monetary policy of the RBI.
  - (b) Explain the objectives of fiscal policy in India.
  - (c) Explain the direction of exports of India.
  - (d) Explain the banking sector reforms of 1998.

[TURN OVER

Con. 106-DF-2413-15.

5

6. Answers any **two** of the following :—

20

- (a) Explain the RBI's measures of money supply.
- (b) Explain the segments of the organized money market in India.
- (c) Explain the role of capital market in India.

7. Attempt any **two** of the following :—

20

- (a) Explain the public expenditure policy of the Government of India.
- (b) Write a note on internal debt of Government of India.
- (c) Explain the composition of exports of India.

8. Answers any **two** of the following :—

20

- (a) Explain India's Balance of Payments position since 1991.
- (b) Write a note on the convertibility of the Indian rupee.
- (c) Write a note on the exchange rate policy of India.

(मराठी रूपांतर)
(सुधारित अभ्यासक्रम)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) कोणत्याही एका विभागामधून तीन पेक्षा अधिक प्रश्न न निवडता, कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

(२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

विभाग १

१. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :-

२०

- (अ) भारतामधील व्यवसायिक संरचना स्पष्ट करा.
- (ब) हरित क्रांती वर टीप लिहा.
- (क) १९९१ च्या औद्योगिक धोरणामधील बदल स्पष्ट करा.
- (ड) रोजगार निर्मितीच्या बाबत भारत सरकारचे धोरण स्पष्ट करा.

२. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :-

२०

- (अ) २००३-२००४ नंतरच्या भारताच्या राष्ट्रीय उत्पन्नामधील कल स्पष्ट करा.
- (ब) भारतामधील दारिद्र्याची कारणे स्पष्ट करा.
- (क) भारत सरकारचे महागाई विरुद्ध धोरण स्पष्ट करा.

[TURN OVER]

- (क) भारतच्या परकीय विनिमय धोरणावर टीप लिहा.
 (ब) भारतीय रुपयाच्या परीवर्तनशीलतेवर टीप लिहा.
 (अ) १९९१ नंतरची भारताच्या व्यवहार तालाबाबत स्थिती स्पष्ट करा.

८. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :- १

- (क) भारताच्या निर्यातीमधील घटक स्पष्ट करा.
 (ब) भारत सरकारच्या सांख्यिक अंतर्गत कर्जावर टीप लिहा.
 (अ) भारताचे सांख्यिक खर्च विषयक धोरण स्पष्ट करा.

९. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :-

- (क) भारतामधील भांडवल बाजाराची भूमिका स्पष्ट करा.
 (ब) भारताच्या निर्यातित नाणे बाजाराचे घटक स्पष्ट करा.
 (अ) RBI चे द्रव्य पुर्वव्याबाबत मापक स्पष्ट करा.

३. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :-

- (ड) १९९८ च्या बँकिंग क्षेत्र सुधारणा स्पष्ट करा.
 (क) भारताच्या निर्यातीची दिशा स्पष्ट करा.
 (ब) भारताचे राजकोषीय धोरण स्पष्ट करा.
 (अ) मध्यवर्ती बँकेच्या मौद्रिक धोरणातील कल स्पष्ट करा.

५. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :-

विभाग २

- (क) बहीर्गमनाच्या धोरणावर टीप लिहा.
 (ब) भारतामधील बेकारीचे स्वरूप स्पष्ट करा.
 (अ) भारतामधील औद्योगिक आजारपणाचे कारणे स्पष्ट करा.

४. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :-

- (क) शेतीची विपणन पद्धती मधील चुका स्पष्ट करा.
 (ब) भारताचे शेतीची किंमत विषयक धोरण स्पष्ट करा.
 (अ) भारताची अल्प शेती उत्पादकते सुधारण्यासाठी उपाय स्पष्ट करा.

३. कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :-

Con. 150-15.

(REVISED COURSE)

DF-2145

S.Y.B.A

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

MAY-2015

N.B. : (1) Attempt any **five** questions.

(2) All questions carry **equal** marks.

1. Explain the meaning and features of the Renaissance.
2. Give an account for the out break of American Revolution.
3. Discuss the role of Bismark in the unification of Germany.
4. Bringout the effects of World War I.
5. Comment on any **two** of the following :—
  - (a) Impact of Geographical Discoveries
  - (b) Origin of Parliamentary Democracy in England
  - (c) Impact of Industrial Revolution
  - (d) Causes of Russian Revolution of 1917.
6. Examine the domestic and foreign policy of Mustapha Kemal Pasha in Turkey.
7. Account for the rise of Fascist dictatorship in Italy.
8. Trace the causes responsible for the Revolution of 1911 in China.
9. Describe in brief the achievements of the League of Nations.
10. Write short notes on any **two** of the following :—
  - (a) Birth of Israel
  - (b) Impact of World War II
  - (c) Dr. Sukarno of Indonesia
  - (d) Mahatma Gandhi's Quit India Movement.

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. प्रबोधनाचा अर्थ सांगून त्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
२. अमेरिकन राज्यक्रांतीच्या कारणांचा खुलासा करा.
३. जर्मनीच्या एकीकरणातील बिस्मार्कच्या भूमिकेची चर्चा करा.
४. पहिल्या जागतिक महायुद्धाचे परिणाम विशद करा.
५. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर भाष्य करा.
  - (अ) भौगोलिक शोधाचे परिणाम
  - (ब) इंग्लंडमधील संसदीय लोकशाहीचा उदय
  - (क) औद्योगिक क्रांतीची कारणे
  - (ड) १९१७ च्या रशियन राज्यक्रांतीची कारणे.
६. तुर्कस्थामधील केमाल पाशाच्या अंतर्गत आणि परराष्ट्र धोरणांचे परीक्षण करा.
७. इटालीतील फॅसिस्ट हुकूमशाहीच्या उदयाची कारणमीमांसा करा.
८. चीनमधील १९११ च्या राज्यक्रांतीस जबाबदार ठरलेल्या कारणांचा मागोवा घ्या.
९. राष्ट्रसंघाच्या कामगिरीचे थोडक्यात वर्णन करा.
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर थोडक्यात टिपा लिहा.
  - (अ) इस्रायलचा उदय
  - (ब) दुसऱ्या महायुद्धाचे परिणाम
  - (क) इंडोनेशियाचे डॉ. सुकार्णो
  - (ड) महात्मा गांधीजीची चलेजाव चळवळ.

History (P-III)2015

Con. 110-15.

DF-2219

S.Y.B.A

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

MAY-2015N.B. :(1) Attempt any **five** questions.(2) All questions carry **equal** marks.

1. Discuss the importance of Literary sources for the study of Ancient Indian History.
  2. Describe the Art and Architecture of the Indus Valley Civilization.
  3. Write a detailed note on the Socio-Economic life during the Vedic Age.
  4. Explain the teaching of Gautam Buddha.
  5. Comment on (any **two**) :—
    - (a) Foreign Travelers Accounts
    - (b) Vardhaman Mahavira
    - (c) Town planning of Indus Valley Civilization
    - (d) Greek Invasions.
  6. Evaluate the achievement of Ashoka.
  7. State the contribution of Kanishka in the spread of Buddhism.
  8. Describe the career and achievements of Samudra Gupta.
  9. Briefly trace the history of Gurjara Pratiharas.
  10. Write short notes on any **two** of the following :—
    - (a) Harshavardhana
    - (b) Satavahana
    - (c) Golden Age of Gupta
    - (d) Chalukya of Badami.
-

[TURN OVER

Con. 110-DF-2219-15.

2

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

| एकूण गुण : १००

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. प्राचीन भारताच्या इतिहासाच्या अभ्यासाच्या दृष्टीने वाङ्मयीन साधनाच्या महत्त्वावर चर्चा करा.
२. सिंधू संस्कृतीतील कला व स्थापत्याचे वर्णन करा.
३. वैदिक कालखंडातील सामाजिक-आर्थिक जीवनावर सविस्तर टिपण लिहा.
४. गौतम बौद्धाची शिकवण स्पष्ट करा.
५. भाष्य करा (कोणतेही दोन) :-
  - (अ) परकीय प्रवाशांचे इतिवृत्तांत
  - (ब) वर्धमान महावीर
  - (क) सिंधु संस्कृतीतील नगररचना
  - (ड) ग्रीक आक्रमणे.
६. सम्राट अशोकाच्या कामगिरीचे मुल्यमापन करा.
७. बौद्ध धर्माच्या प्रसारामध्ये सम्राट कनिष्काचे योगदान सांगा.
८. समुद्र गुप्ताच्या जीवन आणि कार्याचे वर्णन करा.
९. गुर्जर प्रतिहारांच्या इतिहासावर थोडक्यात माहिती लिहा.
१०. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :-
  - (अ) हर्षवर्धन
  - (ब) सातवाहन
  - (क) गुप्तयुगाचा सुवर्णकाळ
  - (ड) बदामीचे चालुक्य.

Sociology (P-II)2015

Con. 157-15.

(OLD COURSE)

DF-2515

S.V.B.AMAY-2015

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

N.B. : (1) Attempt any **five** questions.(2) All questions carry **equal** marks. (20 marks each)

1. How does development of sociology in India ? Explain in researcher attitude. 20
2. Elaborate Dr. G. S. Ghurye's indological approach in sociology. 20
3. Explain in details about Indian caste system and its effects on Indian Society. 20
4. Examine Dalit perspectives on Reference of Caste system in India. 20
5. What is kinship ? Explain importance of kinship Relations in Indian Society. 20
6. Explain in brief the family as a social institute ? Discuss its importance in social life. 20
7. What is meaning of secularism ? Give a brief note on ideology of secularism. 20
8. What is modernization ? Elaborate process of modernization in India. 20
9. What is globalization ? Explain the advantages of globalization. 20
10. Write short notes on any **two** of the following :— 20
  - (a) Dr. M. N. Shrinivas contributions in Indian sociology
  - (b) Caste and politics
  - (c) Ethnicity
  - (d) Social Institute.

[TURN OVER

Con. 157-DF-2515-15.

2

(मराठी रूपांतर)

(जुना अभ्यासक्रम)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत. (प्रत्येकी २० गुण)

१. भारतीय समाजशास्त्राचा विकास कसा झाला ? संशोधनात्मक दृष्टीकोनातून विश्लेषण करा. २०
२. डॉ. जी. एस. घुर्ये यांचा समाजशास्त्रातील भारतीय प्रश्नविद्या दृष्टीकोन सविस्तर विशद करा. २०
३. भारतीय समाजातील जाती व्यवस्था व तिच्या भारतीय समाजावरील प्रभावाचे सविस्तर विश्लेषण करा. २०
४. भारतीय जाती व्यवस्थेसंदर्भातील दलित दृष्टीकोनाचे सविस्तर परीक्षण करा. २०
५. नातेदारी म्हणजे काय ? भारतीय समाजातील नातेदारीचे महत्त्व विश्लेषण करा. २०
६. कुटुंबाचे सामाजिक संस्था म्हणून सविस्तर विश्लेषण करा. कुटुंबाचे सामाजिक जीवनातील महत्त्वाची चर्चा करा. २०
७. धर्मनिरपेक्षतेचा अर्थ काय आहे ? धर्मनिरपेक्षतेच्या तत्त्वज्ञानावर सविस्तर टिपणी करा. २०
८. आधुनिकीकरण म्हणजे काय ? भारतातील आधुनिकीकरणाची प्रक्रिया विशद करा. २०
९. जागतिकीकरण म्हणजे काय ? जागतिकीकरणाचे फायदे सांगा. २०
१०. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :- २०
  - (अ) डॉ. एम. एन. श्रीनिवास यांचे भारतीय समाजशास्त्रातील योगदान सांगा.
  - (ब) जात आणि राजकारण
  - (क) नैतिकता
  - (ड) सामाजिक संस्था.

Con. 157-DF-2515-15.**3****(REVISED COURSE)****(3 Hours)****[Total Marks : 100]****N.B. :** (1) Attempt any **five** questions.(2) All questions carry **equal** marks. (**20** marks **each**)

1. Write a brief Note on Dr. G. S. Ghurye Ideological and Nationalist Approach. **20**
2. Elaborate Dr. M. N. Shiriniwas Structural functional approach in sociology. **20**
3. Explain in details about caste system's effects on Indian Society. **20**
4. Give a brief analysis on Andre Beteile's Book 'Class, Caste and power'. **20**
5. Discuss in detail on 'modernization and tradition in Indian Society'. **20**
6. What is Social Change ? Define concepts of Evolution and Growth. **20**
7. Examine modernization theory and dependence theory. **20**
8. What is development ? Give as its Crisis and Responses on reference of land Issue, Environment and Resistance Movement. **20**
9. Define feminist approach and sustainable development as an alternative approach of Development. **20**
10. Write short notes on any **two** of the following :— **20**
  - (a) Specializations in Sociology
  - (b) B. S. Baviskar's Structural functionalism
  - (c) Sociology of Below
  - (d) Inclusive development.

[TURN OVER

Con. 157-DF-2515-15.

4

(मराठी रूपांतर)
(सुधारित अभ्यासक्रम)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत. (प्रत्येकी २० गुण)

१. डॉ. जी. एस. घुर्ये यांच्या भारतीय प्राश्चविद्या व राष्ट्रीयवादी दृष्टिकोनावर सविस्तर टिपणी लिहा. २०
२. डॉ. एम. एन. श्रीनिवास यांचा समाजशास्त्रातील संरचनात्मक प्रकार्यवादी दृष्टीकोन विशद करा. २०
३. जाती व्यवस्थेच्या भारतीय समाजावरील प्रभावाचे सविस्तर विश्लेषण करा. २०
४. आंद्रे बितेईच्या 'जात, सत्ता व शक्ती' या ग्रंथाचे सविस्तर विश्लेषण लिहा. २०
५. भारतीय समाजातील 'आधुनिकता व परंपरा' या विषयावर सविस्तर चर्चा करा. २०
६. सामाजिक परिवर्तन म्हणजे काय ? उक्रांती व वाढ या संकल्पना स्पष्ट करा. २०
७. आधुनिकीकरण सिध्दांत व अवलंबन सिध्दांताचे सविस्तर परीक्षण करा. २०
८. विकास काय आहे ? विकासाच्या प्रक्रियेतील संघर्ष व प्रतिसादाचे विश्लेषण जमिन, पर्यावरण, विरोधी चळवळी संदर्भात करा. २०
९. स्त्रीवादी दृष्टीकोन व शाश्वत विकास दृष्टीकोनाचे विश्लेषण विकासाचा वैकल्पीक दृष्टीकोन म्हणून करा. २०
१०. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :- २०
  - (अ) समाजशास्त्राचे विशेषीकरण
  - (ब) बी.एस. बाविसकर यांचा संरचनात्मक प्रकार्यवाद
  - (क) कनिष्ठाचे किंवा मागासांचे समाजशास्त्र
  - (ड) सर्वसमावेशक विकास.

Con. 116-15.**DF-2433**S.Y.B.A
May-2015**(OLD COURSE)****(3 Hours)****[Total Marks : 100****N.B. :** (1) Attempt any **five** questions.(2) **All** questions carry **equal** marks. (**20** marks **each**)

1. Discuss the sociological perspectives on education by Durkheim and Parson. **20**
2. Write a brief information on caste and gender inequalities in education. **20**
3. Analyse various health care services in India. **20**
4. What is crime ? Discuss theories related to crime. **20**
5. Discuss features and functions of mass media. **20**
6. Point out the impact of Films and Television on Society. **20**
7. Define Tourism and explain the relationship between Sociology and Tourism. **20**
8. Discuss the sociological perspectives on ageing. **20**
9. Write a detail note on National Policy on elderly population. **20**
10. Write short notes on any **two** of the following :— **20**
  - (a) Functioning of criminal justice system in India
  - (b) Globalization and Health
  - (c) Vrudhashramas
  - (d) Impact of Globalization and Privatization of Education.

[TURN OVER

Con. 116-DF-2433-15.

2

(मराठी रूपांतर)

(जुना अभ्यासक्रम)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत. (प्रत्येकी २० गुण)

(३) मराठीतून उत्तरे लिहिणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका अवश्य पहावी.

१. डुरखाईम आणि पार्सनस् ह्यांच्या शिक्षणावरील दृष्टीकोनाची चर्चा करा. २०
२. शिक्षणातील जाती आणि लिंगभाव असमानतेवर थोडक्यात माहिती लिहा. २०
३. भारतातील उपलब्ध विविध आरोग्य सोयीवर विश्लेषण करा. २०
४. गुन्हा म्हणजे काय ? गुन्हासंबंधित सिद्धांताची चर्चा करा. २०
५. जनसंपर्क साधनांचे कार्य आणि वैशिष्ट्ये यावर चर्चा करा. २०
६. समाजावरील चित्रपट आणि दूरदर्शन ह्यांचा परिणाम नमूद करा. २०
७. पर्यटनाची व्याख्या द्या. समाजशास्त्र आणि पर्यटन यांतील संबंध स्पष्ट करा. २०
८. वयोवृद्धतेवरील समाजशास्त्रीय दृष्टीकोनाची चर्चा करा. २०
९. वयोवृद्धांसाठी केलेले राष्ट्रीय धोरण सविस्तरपणे लिहा. २०
१०. कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :- २०
  - (अ) भारतातील फौजदारी न्यायव्यवस्थेसंबंधी कार्यपद्धती
  - (ब) जागतिकीकरण आणि आरोग्य
  - (क) वृद्धाश्रम
  - (ड) जागतिकीकरण व खाजगीकरणाचा शिक्षणावरील परिणाम.

Con. 116-DF-2433-15.

3

(REVISED COURSE)

(3 Hours)

[Total Marks : 100

N.B. : (1) Attempt any **five** questions.

(2) **All** questions carry **equal** marks. (**20** marks **each**)

1. Explain the meaning and definition of health and explain its scope and components. **20**
2. Explain the impact of Globalization and Privatization on health sector. **20**
3. Write information about medical tourism and health tourism. **20**
4. Explain the impact of Globalization on Indian Education. **20**
5. Explain the meaning of demography and its scope and nature. **20**
6. Write the information about history of Mill's, situation of Girangaon, mill land struggle, builders, and land owner. **20**
7. Explain the causes of growth of hawkers and vendors. **20**
8. Review the national slum developement programme. **20**
9. Write the causes of womens provoke at public places. **20**
10. Write short notes on any **two** of the following :— **20**
  - (a) Cyber Crime
  - (b) Communication Media
  - (c) Migration
  - (d) Impact of Satellite Television.

(मराठी रूपांतर)
(सुधारित अभ्यासक्रम)

(३ तास)

(एकूण गुण : १००)

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत. (प्रत्येकी २० गुण)

(३) मराठीतून उत्तरे लिहिणाऱ्या विद्यार्थ्यांनी इंग्रजी प्रश्नपत्रिका अवश्य पहावी.

१. आरोग्याचा अर्थ व व्याख्या सांगून आरोग्याची व्याप्ती व घटक स्पष्ट करा. २०
२. जागतिकीकरण आणि खाजगीकरणामुळे आरोग्य क्षेत्रावर पडलेला प्रभाव स्पष्ट करा. २०
३. वैद्यकीय पर्यटन आणि आरोग्य पर्यटनाची माहिती लिहा. २०
४. जागतिकीकरणाचा भारतीय शिक्षणावर झालेला परिणाम विशद करा. २०
५. लोकसंख्याशास्त्राचा अर्थ सांगून लोकसंख्याशास्त्राची व्याप्ती व स्वरूप स्पष्ट करा. २०
६. मुंबईतील गिरण्यांचा इतिहास, गिरणगाव-परिस्थिती, गिरणीच्या जमिनीचा संघर्ष, बिल्डरस् व जमीन मालक याविषयी थोडक्यात माहिती लिहा. २०
७. फेरीवाले आणि विक्रेते यांच्या वाढीची कारणे सांगा. २०
८. राष्ट्रीय झोपडपट्टी विकास कार्यक्रमाबाबत आढावा घ्या. २०
९. सार्वजनिक ठिकाणी होणाऱ्या स्त्रियांच्या छेडछाडीची कारणे कोणती आहेत ते लिहा. २०
१०. खालील कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :- २०
  - (अ) सायबर गुन्हा
  - (ब) संप्रेषण माध्यमे
  - (क) स्थलांतर
  - (ड) उपग्रह चित्रवाणीचा प्रभाव.

Con.131-15.**DF-2130**S.Y.B.A**(OLD COURSE)**MAY-2015**(3 Hours)****[Total Marks : 100**

- N.B. :** (1) Attempt any **five** questions.
(2) Choosing at least **two** questions from **each** section.
(3) **All** questions carry **equal** marks.

Section I

1. What is constitution ? Explain the fundamental rights.
2. Explain the election process and functions of Prime Minister.
3. Write an essay on changing role of Parliament.
4. Discuss on judicial activism.
5. Write short notes (any **two**) :-
  - (a) Fundamental Duties
  - (b) Structure of Parliament
  - (c) President
  - (d) Structure of Supreme Court.

Section II

6. Discuss on administrative relations between the Centre and State.
7. Explain the role of caste in Indian Politics.
8. Discuss on national coalition politics.
9. Write an essay on Indian Politics is criminalized.
10. Write short notes (any **two**) :-
  - (a) Centre-State Relations
  - (b) Feminism
  - (c) National Parties
  - (d) Terrorism.

Con. 131-DF-2130-15.

2

(मराठी रूपांतर)

(जुना अभ्यासक्रम)

(३ तास)

(एकूण गुण १००)

- सूचना : (१) एकूण पाच प्रश्न सोडवा.
 (२) प्रत्येक विभागातून कमीत कमी दोन प्रश्न सोडवा.
 (३) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

विभाग १

१. राज्यघटना म्हणजे काय ते सांगून मूलभूत हक्कांची चर्चा करा.
२. पंतप्रधानांची निवड प्रक्रिया आणि कार्ये विशद करा.
३. संसदेची बदलती भूमिका यावर निबंध लिहा.
४. न्यायालयीन कृतशिलता यावर चर्चा करा.
५. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :-
 (अ) मुलभूत कर्तव्ये
 (ब) संसदेची रचना
 (क) राष्ट्रपती
 (ड) सर्वोच्च न्यायालयाची रचना.

विभाग २

६. केंद्र आणि राज्य सरकारामधील प्रशासकीय संबंधांची चर्चा करा.
७. भारतीय राजकारणात जातीची भूमिका विशद करा.
८. राष्ट्रीय आघाड्यांचे राजकारण यावर चर्चा करा.
९. भारतीय राजकारणाचे गुन्हेगारीकरण यावर निबंध लिहा.
१०. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :-
 (अ) केंद्र-राज्य संबंध
 (ब) स्त्रीवाद
 (क) राष्ट्रीय पक्ष
 (ड) दहशतवाद.

Con.131-DF-2130-15.

3

(REVISED COURSE)

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. :** (1) Attempt any **five** questions.
(2) Choosing at least **two** questions from **each** section.
(3) **All** questions carry **equal** marks.

Section I

1. What is constitution ? Explain the features of constitution.
2. Discuss on fundamental rights in constitution.
3. Explain the election process and functions of President.
4. Discuss the nature and features of union government.
5. Write short notes (any **two**) :—
  - (a) 42nd Amendment
  - (b) Preamble of Constituion
  - (c) Functions of Prime Minister
  - (d) Demand for Small States.

Section II

6. Write an essay on regional parties and coalition politics.
7. Discuss on cast and Indian Politics.
8. Discuss on Indian Politics is criminalized.
9. Explain the Nehruvian Model of Development.
10. Write short notes (any **two**) :—
  - (a) Loksabha Eelection of 1952
  - (b) Regionalism
  - (c) Terrorism
  - (d) New Economic Policy.

60

[TURN OVER

Con. 131-DF-2130-15.

4

(मराठी रूपांतर)
(सुधारित अभ्यासक्रम)

(३ तास)

(एकूण गुण १००)

- सूचना : (१) एकूण पाच प्रश्न सोडवा.
(२) प्रत्येक विभागातून कमीत कमी दोन प्रश्न सोडवा.
(३) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

विभाग १

१. राज्यघटना म्हणजे काय ते सांगून राज्यघटनेची वैशिष्ट्ये विशद करा.
२. राज्यघटनेतील मूलभूत हक्कांवर चर्चा करा.
३. राष्ट्रपतीची निवड प्रक्रिया आणि कार्ये विशद करा.
४. भारतीय संघराज्याचे स्वरूप व वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
५. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :-
(अ) ४२ वी घटना दुरुस्ती (ब) राज्यघटनेची उद्देश पत्रिका
(क) पंतप्रधानाचे कार्ये (ड) लहान राज्यांची मागणी.

विभाग २

६. प्रादेशिक पक्ष आणि आघाड्यांचे राजकारण यावर निबंध लिहा.
७. भारतीय राजकारण आणि जात चर्चा करा.
८. भारतीय राजकारणाचे गुन्हेगारीकरण यावर चर्चा करा.
९. विकासाचे नेहरू प्रतिमान स्पष्ट करा.
१०. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :-
(अ) १९५२ ची लोकसभा निवडणूक (ब) प्रादेशिकवाद
(क) दहशतवाद (ड) नविन आर्थिक धोरण.

S.Y.B.A

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

may-2015

- N.B. : (1) Attempt any five questions of which at least **two** must be from **each** section.
(2) All questions carry **equal** marks. (20 marks **each**)

Section I

1. Define Public Administration and discuss its scope in detail.
2. Explain Max Weber's theory of Bureaucracy.
3. Write the importance of New Public Management.
4. Discuss the concept of legislative control over Public Administration.
5. Write short notes (any **two**) :—
  - (a) Changing nature of Public Administration
  - (b) McGregor's – Human side of enterprise
  - (c) Good Governance
  - (d) Judicial control over administration.

Section II

6. Discuss the changing nature of the Indian Administrative System.
  7. Give meaning of Training and Write various types of Training.
  8. Review the process of enactment of Budget in India.
  9. Discuss people's participation in local governance.
  10. Write short notes on any **two** of the following :—
    - (a) Lokpal
    - (b) Integrity in Administration
    - (c) Public Accounts Committee
    - (d) E-Governance.
-

[TURN OVER]

(मराठी रूपांतर)

(जुना अभ्यासक्रम)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

- सूचना : (१) प्रत्येक विभागातील किमान दोन असे एकूण पाच प्रश्न सोडवा.
 (२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
 (३) दोन्ही विभागांच्या प्रश्न पत्रिका एकत्र बांधा.

विभाग १

१. लोकप्रशासनाची व्याख्या करा व त्याच्या व्याप्तीची सविस्तरपणे चर्चा करा.
२. मॅक्स वेबरचा नोकरशाही विषयक सिध्दांत विशद करा.
३. नव-लोकव्यवस्थापन याचे महत्त्व लिहा.
४. लोकप्रशासनावरील संसदेच्या नियंत्रणाची चर्चा करा.
५. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :-
  - (अ) लोकप्रशासनाचे बदलते स्वरूप
  - (ब) मॅकग्रेगर यांच्या उद्योगाची मानवी बाजू
  - (क) चांगले शासन
  - (ड) लोकप्रशासनावरील न्यायमंडळाचे नियंत्रण.

विभाग २

६. भारतीय प्रशासकीय व्यवस्थेच्या बदलत्या स्वरूपाची चर्चा करा.
७. प्रशिक्षणाचा अर्थ द्या व प्रशिक्षणाचे विविध प्रकार लिहा.
८. भारतीय अंदाजपत्रक प्रक्रियेचा सविस्तर आढावा घ्या.
९. स्थानिक शासनामधील लोकसहभागावर चर्चा करा.
१०. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :-
  - (अ) लोकपाल
  - (ब) प्रशासनामधील एकात्मता
  - (क) लोक लेखा समिती
  - (ड) ई-शासन.

(REVISED COURSE)

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

- N.B. :** (1) Attempt any **five** questions of which at least **two** must be from **each** section.
 (2) All questions carry **equal** marks.

Section I

1. Trace the evolution of Public Administration. 20
2. Briefly explain the Public choice approach. 20
3. Explain Maslow's motivational theory. 20
4. Explain the emerging techniques in administration. 20
5. Write short notes (any **two**) :— 20
  - (a) POSDCORB
  - (b) Good Governance
  - (c) Fiedler's Contingency Model
  - (d) Critical Path Method.

Section II

6. Discuss the basic features of public administration in India. 20
  7. What do you mean by Training ? Discuss different types of training. 20
  8. Discuss the process of enactment of Budget in India. 20
  9. Explain the challenges in the implementation of citizens' charters in India. 20
  10. Write short notes on any **two** of the following :— 20
    - (a) Changing nature of public administration in India
    - (b) UPSC
    - (c) Public Accounts Committee
    - (d) Lokayukta.
-

[TURN OVER

(मराठी रूपांतर)
(सुधारित अभ्यासक्रम)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) प्रत्येक विभागातील किमान दोन असे एकूण पाच प्रश्न सोडवा.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

विभाग १

१. लोकप्रशासनाच्या उत्क्रांतीची चर्चा करा. २०
२. लोकपंसती दृष्टिकोनाची चर्चा करा. २०
३. मॉसलोव्हाचा पदसोपान सिद्धांत विशद करा. २०
४. लोकप्रशासनात उदयाला येत असलेल्या नव्या तंत्रांची चर्चा करा. २०
५. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :- २०
  - (अ) POSDCORB
  - (ब) चांगले शासन
  - (क) फिडलर यांचा नेतृत्व सिद्धांत नमूना
  - (ड) काठिण्य मार्ग पद्धत.

विभाग २

६. भारतीय प्रशासकीय व्यवस्थेची मूलभूत वैशिष्ट्ये नमूद करा. २०
७. प्रशिक्षण म्हणजे काय ? प्रशिक्षणाच्या विविध प्रकारांची चर्चा करा. २०
८. भारतातील अंदाजपत्रक बनविण्याच्या प्रक्रियेची चर्चा करा. २०
९. भारतात 'नागरिकांची सनद' अंमलबजावणी करताना येणाऱ्या अडचणींची चर्चा करा. २०
१०. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :- २०
  - (अ) भारतीय प्रशासकीय व्यवस्थेचे बदलते स्वरूप
  - (ब) केंद्रिय लोकसेवा आयोग
  - (क) लोकलेखा समिती
  - (ड) लोकायुक्त.

Con. 152-15.

DF-2536

S.Y.B.A
MAY-2015

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

N.B. : (1) All questions are compulsory.

(2) Figures to the right indicate full marks.

Section I

1. Explain the meaning of the following terms (any five) :— 10

(a) Financial Management	(e) Depository
(b) Capitalization	(f) Under Capitalization
(c) Accountability	(g) Lease
(d) Equity Share	(h) Transparency.

2. Answer any three of the following :— 30
  - (a) What are the objectives of Financial Management ?
  - (b) Explain the causes of over capitalization.
  - (c) State the features of financial planning.
  - (d) Explain the term 'ploughing-back of-profit'.
  - (e) Outline the main components of capital structure.

3. Write short notes on any two of the following :— 10
  - (a) Types of Debentures
  - (b) Money Market
  - (c) Trading on equity
  - (d) Bonus Shares
  - (e) Venture Capital.

Section II

4. Explain the meaning of the following terms (any five) :— 10

(a) FDI	(e) Primary Market
(b) Technical Analysis	(f) Mutual Funds
(c) Forward Contract	(g) Fixed Capital
(d) Merchant Banking	(h) Stock Exchange.

[TURN OVER]

Con. 152-DF-2536-15.

2

5. Explain any **three** of the following :—

30

- (a) What are the objectives of SEBI ?
- (b) Explain the advantages of mutual funds.
- (c) Explain the services of merchant banking.
- (d) Explain the policies of FDI in India.
- (e) What are the factors affecting on working capital ?

6. Write short notes on (any **two**) :—

10

- (a) Tax saving schemes
- (b) Mortgages Market
- (c) Credit Rating Agencies
- (d) Bombay Stock Exchange (BSE).

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(२) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

विभाग १

१. खालील संज्ञा स्पष्ट करा (कोणतेही पाच) :-

१०

(अ) वित्तीय व्यवस्थापन	(इ) गुंतवणूकता
(ब) भांडवलीकरण	(फ) न्यून भांडवलीकरण
(क) विश्वसनियता	(ग) भाडेपट्टी
(ड) समभाग	(ह) पारदर्शकता.

२. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :-

३०

- (अ) वित्तीय व्यवस्थापनाची उद्दीष्टे कोणती ?
- (ब) अतिभांडवलीकरणाची कारणे सांगा.
- (क) वित्तीय नियोजनाची वैशिष्ट्ये सांगा.
- (ड) नफ्याची पुनर्गुंतवणूक स्पष्ट करा.
- (इ) भांडवली रचनेतील प्रमुख घटक सांगा.

Con. 152-DF-2536-15.

3

३. कोणत्याही दोनवर टिपा लिहा :-

१०

- (अ) कर्जरोख्याचे प्रकार
- (ब) रोख विपणन
- (क) भागांवरील व्यापार
- (ड) बोनस भाग
- (इ) साहस भांडवल.

विभाग २

४. खालील संज्ञा स्पष्ट करा (कोणत्याही पाच) :-

१०

(अ) प्रत्यक्ष विदेशी भांडवल	(इ) प्राथमिक बाजार
(ब) तांत्रिक मूल्यमापन	(फ) म्युच्युअल फंड
(क) भविष्यातील करार	(ग) स्थिर भांडवल
(ड) व्यापारी बँका	(ह) भाग बाजार.

५. कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :-

३०

- (अ) सेबीची उद्दिष्टे कोणती आहेत ?
- (ब) म्युच्युअल फंडाचे फायदे सांगा.
- (क) व्यापारी बँकाच्या सेवा स्पष्ट करा.
- (ड) भारतीय विदेशी प्रत्यक्ष गुंतवणूकीचे धोरण स्पष्ट करा.
- (इ) व्यवसायाचे खेळते भांडवल ठरविणारे घटक सांगा.

६. कोणत्याही दोनवर टिपा लिहा :-

१०

- (अ) कर बचत सेवा
- (ब) गहाण बाजारपेठ
- (क) पतमुल्यांकन संस्था
- (ड) मुंबई भाग बाजार.

Con. 109-15. S.Y.B.A

DF-2427

May-2015

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

N.B. : (1) All questions are compulsory.

(2) Figures to the right indicate full marks.

Section I

1. Explain the following terms (any five) :— 10
  - (a) Re-Marketing
  - (b) Mega marketing
  - (c) Convenience Goods
  - (d) Speciality Goods
  - (e) Promotion
  - (f) Life Style
  - (g) Product improvement
  - (h) Product Innovation
  - (i) Test Marketing.
2. Answer any three of the following :— 30
  - (a) Distinction between selling and marketing.
  - (b) Explain the micro Environment of marketing.
  - (c) Explain the Buying process.
  - (d) Discuss the various types of product.
  - (e) Explain the various stages in New products development.
  - (f) What are the different methods of Pricing ?
3. Write short notes on any two of the following :— 10
  - (a) Product life cycle
  - (b) Product Differentiation
  - (c) Bases of Market Segmentation
  - (d) Buying Behaviour.

Section II

4. Explain the following terms (any five) :— 10
  - (a) Product line
  - (b) Survey Method
  - (c) Observation Method
  - (d) Virtuality
  - (e) Financial Services
  - (f) Communication Services
  - (g) Market Analysis
  - (h) Multi Brands
  - (i) Diversification.
5. Answer any three of the following :— 30
  - (a) What are the different kinds of marketing middlemen ?
  - (b) Discuss the various types of Retailers shop.
  - (c) Explain the concept of online marketing.
  - (d) What are the demerits of marketing communication ?
  - (e) Explain the various factors influencing advertising.
  - (f) Explain Marketing Research Process.
6. Write short notes on any two of the following :— 10
  - (a) Problems of Rural Marketing
  - (b) Business process outsourcing
  - (c) Marketing Information System
  - (d) Types of Advertising.

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.

(२) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

विभाग १

१. खालीलपैकी कोणत्याही पाच संज्ञा स्पष्ट करा :-

१०

(अ) फेर विपणन	(फ) जीवनशैली
(ब) बृहद् विपणन	(ग) वस्तूची सुधारणा
(क) सोयीच्या वस्तू	(घ) वस्तूचे नविनीकरण
(ड) विशिष्ट वस्तू	(य) परीक्षात्मक विपणन.
(इ) विक्रयवृद्धी	

२. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :-

३०

- (अ) विक्री आणि विपणनातील फरक लिहा.
 (ब) विपणनाच्या सूक्ष्म वातावरणाचे घटक स्पष्ट करा.
 (क) खरेदी प्रक्रिया स्पष्ट करा.
 (ड) वस्तूचे विविध प्रकार लिहा.
 (इ) नवीन वस्तु उत्पादन प्रक्रिया स्पष्ट करा.
 (फ) वस्तु मूल्यांकनाच्या विविध पद्धती कोणत्या ?

३. थोडक्यात कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :-

१०

(अ) वस्तु जीवन चक्र	(क) बाजारपेठ विभागीकरणाचे आधार
(ब) वस्तु विविधीकरण	(ड) खरेदी वर्तणूक.

विभाग २

४. खालीलपैकी कोणत्याही पाच संज्ञा स्पष्ट करा :-

१०

(अ) वस्तु साखळी	(फ) संदेशवहन सेवा
(ब) सर्वेक्षण पद्धती	(ग) बाजारपेठ विश्लेषण
(क) निरीक्षण पद्धती	(छ) बहुचिन्ह धोरण
(ड) अमूर्तता	(घ) विस्तृतीकरण.
(इ) वित्तीय सेव	

५. खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :-

३०

- (अ) विपणन दलालांचे विविध प्रकार कोणते ?
 (ब) किरकोळ दुकानाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
 (क) इंटरनेटला जोडलेली विपणन पद्धती स्पष्ट करा.
 (ड) विपणन संज्ञापनाचे घटक कोणते ?
 (इ) जाहिरातीवर परीणाम घडवणारे घटक स्पष्ट करा.
 (फ) विपणन संशोधन प्रक्रिया स्पष्ट करा.

६. थोडक्यात कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :-

१०

(अ) ग्रामीण विपणनाचे प्रश्न	(क) विपणन माहिती प्रक्रिया
(ब) बाह्यमार्ग व्यवसाय प्रक्रिया (बिजनेस प्रोसेस आऊट सोर्सिंग)	(ड) जाहिरातीचे प्रकार.

Con. 141-15.

DF-2417

S.V.B.A
MAY-2015

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. : (1) Attempt any **five** questions.
(2) **All** questions carry **equal** marks.
(3) Answers to the **both sections** should be written in the **same** answerbook.

Section I

1. What is Rural Society ? Explain the features of an Indian rural society.

OR

Elaborate the factors of an Indian Society.

2. State the nature and functions of Religion.

OR

Explain the objectives, functions and importance of Education.

3. Explain the concept of culture. State the features and significance of rural culture.

OR

Define Westernization. Discuss the consequences of Westernization on an Indian Society.

Section II

4. Comment on, 'National Agricultural Policy 2000.'

OR

Explain the role of Agricultural Universities in rural development.

5. What is meant by Agro-Based Industries ? Explain its significance in rural development.

OR

State the role of Swarnajayanti Gram Swarajgar Yojana in Poverty eradication.

6. Describe the nature, scope and significance of Rural Tourism.

OR

Explain the concept of Agro-Tourism. State Merits and Demerits of Agro-Tourism.

Con. 141-DF-2417-15.

2

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण १००)

- सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
(३) दोन्ही विभागाची उत्तरे एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहा.

विभाग १

१. ग्रामीण समाज म्हणजे काय ? भारतीय ग्रामीण समाजाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
किंवा
भारतीय समाज घटकांचे विवेचन करा.
२. धर्माचे स्वरूप व कार्ये सांगा.
किंवा
शिक्षणाचे उद्देश, कार्य आणि महत्त्व स्पष्ट करा.
३. संस्कृतीची संकल्पना स्पष्ट करून ग्रामीण संस्कृतीची वैशिष्ट्ये आणि महत्त्व सांगा.
किंवा
पाश्चिमात्यीकरणाची व्याख्या द्या. पाश्चिमात्यीकरणाचा भारतीय समाजावर झालेल्या परिणामाची चर्चा करा.

विभाग २

४. 'राष्ट्रीय कृषी धोरण २०००' ह्यावर भाष्य करा.
किंवा
ग्रामीण विकासात कृषी विद्यापीठाची भूमिका स्पष्ट करा.
५. कृषी आधारित उद्योग म्हणजे काय ? ग्रामीण विकासात त्यांचे महत्त्व स्पष्ट करा.
किंवा
दारिद्र्य निर्मुलनात-स्वर्णजयंती ग्रामस्वरोजगार योजनेची भूमिका सांगा.
६. ग्रामीण पर्यटनाचे स्वरूप, व्याप्ती व महत्त्व वर्णन करा.
किंवा
कृषी पर्यटनाची संकल्पना स्पष्ट करून कृषी पर्यटनाचे गुणदोष सांगा.

*****

72

Con. 115-15.

S.Y.B.A.

may-2015

Rural Development

(3 Hours)

2015
(P-III) DF-2356
[Total Marks : 100]

N.B. : (1) Attempt any **five** questions of which at least **two** questions should be from **each** section.

(2) **All** questions carry **equal** marks.

(3) Answer of the **both** section, should be written in the **same** answerbook.

Section I

1. Explain the historical background of Rural Administration.

OR

State the main components of District Administration.

2. Explain the historical background of Revenue Administration.

OR

State the various functions of the Tahsildar in Revenue Administration.

3. Explain the objectives of planning in India.

OR

Define the term Planning and State the role of planning in Rural Development.

Section II

4. Explain the structure and functions of Panchyat Sumiti according to the provision of Maharashtra Zilla Parishad and Panchayat Sumiti Act-1961.

OR

Discuss the Provisions of the 73rd Constitutional Amendment regarding Panchayat raj.

5. What is Tenancy Act ? Explain the objectives of Tenancy Act.

OR

Explain the concept of land fragmentation and state the consequence of land fragmentation.

6. State the structure and functions of Marketing Committee according to the provisions of Agriculture Produce Marketing Committee.

OR

State the Provision in Co-Operative Society Act.

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) विभाग १ व विभाग २ मधील पर्यायी प्रश्नांपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

(३) दोन्ही विभागाची उत्तरे एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहा.

विभाग १

१. ग्रामीण प्रशासनाची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.

किंवा

जिल्हा प्रशासनाचे प्रमुख घटक सांगा.

२. महसूल प्रशासनाची ऐतिहासिक पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.

किंवा

तहसीलदारांची महसूल प्रशासनातील विविध कार्ये सांगा.

३. भारतातील नियोजनाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.

किंवा

नियोजनाची व्याख्या सांगून, ग्रामीण विकासातील नियोजनाची भूमिका स्पष्ट करा.

विभाग २

४. महाराष्ट्र जिल्हा परिषद व पंचायत समिती कायदा, १९६१ च्या तरतुदीनुसार पंचायत समितीची रचना व कार्ये स्पष्ट करा.

किंवा

पंचायत राज संदर्भात ७३ व्या घटना दुरुस्तीतील तरतुदींची चर्चा करा.

५. कुळ कायदा म्हणजे काय ? कुळ कायद्याची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.

किंवा

जमिनीच्या तुकडीकरणाची संकल्पना स्पष्ट करून, जमिनीच्या तुकडीकरणाचे परिणाम सांगा.

६. कृषी उत्पन्न बाजार समिती कायद्यातील तरतुदीनुसार बाजार समितीची रचना व कार्ये सांगा.

किंवा

सहकारी संस्था कायद्यातील तरतुदी सांगा.

Education - (P-II)

2015

Con. 148-15.

(OLD COURSE)

DF-2308

S.V.B.A
MAY-2015

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

N.B. : (1) Attempt any **five** questions.

(2) **Each** question carries **20** marks.

1. Explain the meaning and nature of the Educational Psychology. 20
2. Explain the causes of fatigue. 20
3. Define the problem solving and explain the process of creativity. 20
4. Explain the causes and preventions of maladjustment. 20
5. Discuss the different types of conflict with appropriate examples. 20
6. Explain the experimental method of Educational Psychology. 20
7. Discuss the Educational implication of Thorndike theories of learning. 20
8. Define growth and development and explain the process of development. 20
9. Explain the any two methods of personality measurement. 20
10. Write short notes on any **two** of the following :— 20
  - (a) Difference between growth and development.
  - (b) Types of memory
  - (c) Difference types of transfer of learning
  - (d) Limitation of observation method.

[TURN OVER

75

(मराठी रूपांतर)
(जुना अभ्यासक्रम)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.
(२) प्रत्येक प्रश्नांस २० गुण आहेत.

१. शैक्षणिक मानसशास्त्राचा अर्थ आणि स्वरूप स्पष्ट करा. २०
२. थकव्याची कारणे स्पष्ट करा. २०
३. समस्या निराकरणची व्याख्या द्या आणि सर्जनशीलतेची प्रक्रिया स्पष्ट करा. २०
४. विषयायोजनाची कारणे आणि प्रतिबंधात्मक उपाय स्पष्ट करा. २०
५. संघर्षाच्या विविध प्रकारांची व सोदाहरण चर्चा करा. २०
६. शैक्षणिक मानसशास्त्राची प्रायोगिक पद्धती स्पष्ट करा. २०
७. अध्ययनाची थॉर्नडाईकची उपपत्तीची चर्चा करा. २०
८. वाढ आणि विकासाची व्याख्या लिहा विकासाची प्रक्रिया स्पष्ट करा. २०
९. व्यक्तिमत्व मापनाच्या कोणत्याही दोन पद्धती स्पष्ट करा. २०
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :- २०
  - (अ) वाढ आणि विकासमध्ये अंतर
  - (ब) स्मरणाचे प्रकार
  - (क) अध्ययन संक्रमणाचे विविध प्रकार
  - (ड) निरीक्षण पद्धतीच्या मर्यादा.

(REVISED COURSE)

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

N.B. : (1) Attempt any **five** questions.
(2) **Each** question carries **20** marks.

1. Explain the Educational Psychology. Explain the scope of educational psychology. **20**
2. What is the learning curve ? Explain the different types of learning curve with diagram. **20**
3. Explain the different types of Thinking. **20**
4. What is the self concept ? Explain the relation between self concept and self esteem. **20**
5. Explain the principles of Development. **20**
6. Explain the various methods of personality measurement. **20**
7. Explain the observation method of educational psychology with its merits and limitation. **20**
8. Describe the different causes of forgetting. **20**
9. Define conflict. Explain the different types of conflict with examples. **20**
10. Write short notes on any **two** of the following :— **20**
  - (a) Different types of transfer of learning
  - (b) Limitation of experimental method
  - (c) Characteristic of Group
  - (d) Process of Creativity.

(मराठी रूपांतर)
(सुधारित अभ्यासक्रम)

(३ तास)

| एकूण गुण : १००

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) प्रत्येक प्रश्नांस २० गुण आहेत.

१. शैक्षणिक मानसशास्त्र म्हणजे काय ? शैक्षणिक मानसशास्त्राची व्याप्ति स्पष्ट करा. २०
२. 'अध्ययन वक्र' म्हणजे काय ते सांगून अध्ययन वक्राचे विविध प्रकार आकृतीच्या सहाय्याने स्पष्ट करा. २०
३. विचारांचे विविध प्रकार स्पष्ट करा. २०
४. स्व-संकल्पना म्हणजे काय ते सांगून स्व-संकल्पना आणि स्व-सन्मान यामधील संबंध स्पष्ट करा. २०
५. विकासाची तत्वे स्पष्ट करा. २०
६. व्यक्तिमत्त्व मापनाच्या विविध पद्धती स्पष्ट करा. २०
७. शैक्षणिक मानसशास्त्रातील निरीक्षण पद्धतीचे फायदे व तोटे यांच्या आधारे स्पष्ट करा. २०
८. विस्मरणाची कारणे विशद करा. २०
९. संघर्ष म्हणजे काय ते सांगून संघर्षाचे विविध प्रकार उदाहरणासह स्पष्ट करा. २०
१०. पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :- २०
  - (अ) अध्ययन संक्रमणाचा विविध प्रकार
  - (ब) प्रायोगिक पद्धतीची मर्यादा
  - (क) समूहाची वैशिष्ट्ये
  - (ड) सृजनशीलतेची प्रक्रिया.

Education - (P-III)

1797
2015

Con. 184-15.

(OLD COURSE)

DF-2303

S.Y.B.A
MAY-2015

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

N.B. : (1) Attempt any **five** questions.
(2) **Each** question carries **20** marks.

1. What are the different types of guidance ? Explain the relationship between educational and vocational guidance. 20
2. What is job analysis ? Explain it's characteristics and basic formats. 20
3. What is occupational information ? Explain the sources of occupational information. 20
4. Describe the characteristics of children with Dyslexia. Explain the mainstreaming of children with dyslexia. 20
5. What is Counselling ? Explain the relationship between Guidance and Counselling. 20
6. Explain the factors affecting job satisfaction. 20
7. Explain the uses and limitations of any two Psychological Tests. 20
8. Describe the process and stages of counselling. 20
9. What are the characteristics of Gifted child ? Explain the educational programmes for gifted child. 20
10. Write short notes on any **two** of the following :— 20
  - (a) Use of community resources in guidance
  - (b) Planning of Guidance Programme in schools
  - (c) Role of Teacher in guidance
  - (d) Case study.

[TURN OVER

Con. 184-DF-2303-15.

2

(मराठी रूपांतर)
(जुना अभ्यासक्रम)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) प्रत्येक प्रश्नास २० गुण आहेत.

१. मार्गदर्शनाचे विविध प्रकार कोणते ? शैक्षणिक आणि व्यावसायिक मार्गदर्शन यातील संबंध स्पष्ट करा. २०
२. व्यवसाय विश्लेषण म्हणजे काय ? त्याची वैशिष्ट्ये आणि मूलभूत रचना स्पष्ट करा. २०
३. व्यवसाय माहिती म्हणजे काय ? व्यवसाय माहितीचे स्रोत स्पष्ट करा. २०
४. वाचन अक्षम बालकाची वैशिष्ट्ये विशद करा. अक्षम बालकांना मुख्य प्रवाहात आणण्यासाठीच्या उपाययोजना स्पष्ट करा. २०
५. समुपदेशन काय आहे ? मार्गदर्शन आणि समुपदेशन यातील संबंध स्पष्ट करा. २०
६. व्यवसाय समाधानावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा. २०
७. कोणत्याही दोन मानसशास्त्रीय कसोट्यांचे उपयोग आणि मर्यादा स्पष्ट करा. २०
८. समुपदेशनाच्या पायऱ्या आणि प्रक्रिया विशद करा. २०
९. प्रतिभावंत मुलांची वैशिष्ट्ये काय आहेत ? प्रतिभावंत बालकांसाठीचे शैक्षणिक कार्यक्रम स्पष्ट करा. २०
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :- २०
  - (अ) समुदाय स्रोतांचा मार्गदर्शनात उपयोग
  - (ब) शाळेतील मार्गदर्शन कार्यक्रमांचे नियोजन
  - (क) मार्गदर्शनात शिक्षकाची भूमिका
  - (ड) व्यक्ती-अभ्यास.

Con. 184-DF-2303-15.

3

(REVISED COURSE)

(3 Hours)

[Total Marks : 100

N.B. :(1) Attempt any **five** questions.

(2) **Each** question carries **20** marks.

1. Explain the scope of Vocational guidance and relationship of Vocational and Educational guidance. 20
  2. Explain the uses of research services in guidance and counselling. 20
  3. What is job satisfaction ? Why job satisfaction is necessary ? 20
  4. What is meant by job analysis ? Explain its characteristics and basic format of Job analysis. 20
  5. Explain the functions of guidance. Discuss the need of guidance. 20
  6. Describe the process of counselling. Explain the role of a teacher as a counsellor. 20
  7. Explain Carl Rogers theory of self. 20
  8. Enlist the characteristics of a questionnair. Explain the steps the designing a questionnaire. 20
  9. Explain the stages of counselling process and two skills of counselling. 20
  10. Write short notes on any **two** of the following :— 20
    - (a) Use of Attitude Tests
    - (b) What are the benefits of mainstreaming to students with disabilities ?
    - (c) Agencies of guidance
    - (d) Merits of directive counselling.
-

[TURN OVER

81

Con. 184-DF-2303-15.

4

(मराठी रूपांतर)
(सुधारित अभ्यासक्रम)

(३ तास)

[एकूण गुण : १००]

सूचना : (१) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

(२) प्रत्येक प्रश्नास २० गुण आहेत.

१. व्यावसायिक मार्गदर्शनाची व्याप्ती सांगून, व्यावसायिक व शैक्षणिक मार्गदर्शनातील संबंध स्पष्ट करा. २०
२. मार्गदर्शन आणि समुपदेशनातील संशोधन सेवांचे उपयोग स्पष्ट करा. २०
३. व्यवसाय समाधान म्हणजे काय ? व्यवसाय समाधानाची आवश्यकता का आहे ? २०
४. व्यवसाय विश्लेषण म्हणजे काय ? त्याची वैशिष्ट्ये मूलभूत रचना स्पष्ट करा. २०
५. मार्गदर्शनाची कार्ये स्पष्ट करा. मार्गदर्शनाची गरज यावर चर्चा करा. २०
६. समुपदेशनाची प्रक्रिया विशद करा. समुपदेशक म्हणून शिक्षकांची भूमिका स्पष्ट करा. २०
७. कार्ल रॉजर्सची 'स्व' उपपत्ती स्पष्ट करा. २०
८. प्रश्नावलीची वैशिष्ट्ये लिहा. प्रश्नावली तयार करण्याच्या पायऱ्या स्पष्ट करा. २०
९. समुपदेशन प्रक्रियेच्या पायऱ्या आणि समुपदेशनाची कोणतीही दोन कौशल्ये स्पष्ट करा. २०
१०. खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :- २०
  - (अ) अभिवृत्ती शोधिकेचे उपयोग
  - (ब) अक्षम विद्यार्थ्यांसाठी मुख्य प्रवाहाचे फायदे काय आहेत ?
  - (क) मार्गदर्शनाच्या वाहिन्या
  - (ड) निर्देशित समुपदेशनाचे गुण.

English - (Paper - II)1194
2015

Con. 172-15.

(OLD COURSE)

DF-2248

S.V.B.A.
1194-2015

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

N.B. : (1) Attempt **all** questions.(2) **All** questions carry **equal** marks.

1. (a) Write critical appreciation of any **two** poems from "Odes" and "Lyrics". 20

OR

- (b) Write critical appreciation of any **two** poems from "Satires" and "Dramatic Monologues".

OR

- (c) Write critical appreciation of any **two** of the following :—

- (i) Leda and the Swan (W.B. Yeats)
- (ii) Break, Break, Break (Lord Tennyson)
- (iii) Futility (Wilfred Owen)
- (iv) Song (John Donne)
- (v) Not Marble (William Shakespeare)

2. (a) Scan the following stanzas : 10

- (i) I was angry with my friend
I told it, my wrath did end
I was angry with my foe
I told it my wrath did grow.
- (ii) The city like a passion burns
He dreams of morning walk alone
And floating on a wave of sand.

- (b) Write a note on any **one** of the following :— 10

- (i) Elegy
- (ii) Satire
- (iii) Narrative Poetry.

3. (a) Discuss the main themes of any two sonnets that you have studied. 20

OR

- (b) Write an essay on any two Lyrics that you have studied.

OR

- (c) Write notes on any **two** of the following :—

- (i) Ode to west wind
- (ii) Ode on a Grecian Urn
- (iii) Ode on Solitude.

[TURN OVER

Con. 172-DF-2248-15.**2**4. Explain with reference to the context the following **four** stanzas.**20**

- (a) "Except you enthrall me, never shall be free
Nor even chaste, except you ravish me."
- (b) Move him into the Sun
Gently its touch awoke him once
At home, whispering of fields unsown.
- (c) The hills are always far away
He knows the broken roads and moves
In circles tracked within his head.
- (d) The woods are lovely dark and deep
But I have promises to keep
And miles to go before I sleep
And miles to go before I sleep.

5. (a) Discuss in detail any two lyrics you have studied.

20**OR**

(b) Write the themes of any two sonnets you have studied.

OR(c) Write notes on any **two** of the following

- (i) Poison tree by William Blake
  - (ii) The Love song of J. Alfred Prufrock
  - (iii) "Love Song" by Nissim Ezekiel
  - (iv) Futility
  - (v) The Portrait.
-

Con. 172-DF-2248-15.**3****(REVISED COURSE)****(3 Hours)****[Total Marks : 100]****N.B. :** (1) Attempt **all** questions.(2) **All** questions carry **equal** marks.

1. Write short notes on any **four** of the following :— **20**
  - (a) Major themes in Modern Indian poetry in English.
  - (b) The concept of nativism (give examples)
  - (c) Write the contributions of two modern Indian English dramatists
  - (d) Non-Fictional prose in Indian writings in English (with reference to two major writers)
  - (e) Contributions of Dalit writers to Indian writings in English.
  - (f) Discuss the writings of any two Indian women poets who have written in English.
2. Attempt any **two** of the following :— **20**
  - (a) What clear message does Manto's story "The Assignment" give to Indian readers ? Discuss the story line.
  - (b) Analyze the ways in which Rama had dreamt of becoming successful in his business and ironically his dreams have shattered at the end. Discuss in the light of the story "The Martyr's Corner".
  - (c) "The Storeyed House" presents the plights of Dalits identity crisis. Discuss the story and justify this statement with examples.
  - (d) How does the writer explore the human relationship between Muhammad Ali and Rehana in the story "Good Advice is rarer than Rubies".
3. Attempt any **one** of the following :— **20**
  - (a) Discuss the themes of the novel "Cocoon" by Bhalachandra Nemade
  - (b) Discuss the thematic concerns of the novel "The Glass Palace" by Amitav Ghosh.
  - (c) How does Bibhutibhushan Bandopadhyay bring out the aspiration and despair of a family life as it has been presented in the book "Pather Panchali" (The song of the Road).

[TURN OVER

85

Con. 172-DF-2248-15.**4**4. (a) Attempt any **one** of the following :—**10**

- (i) How does Henry Derozio present the element of patriotism in his poem "To India—My Native Land" (Give examples).
- (ii) What is the concept and meaning of "Authorship" in the eyes of a little child as it has been beautifully narrated in the poem by Tagore ? (Quote a line or two)
- (iii) How does the poet Nissim Ezekiel compare the poet, lover and Birdwatcher in the poem of the same title (What is his message to his readers ? Quote a line or two)
- (iv) Comment on the frank, bold and authentic feminine experiences of Kamala Das as they have been narrated in her poem "Introduction".

(b) Attempt any **one** of the following :—**10**

- (i) Write an appreciation of the poem "Postcard from Kashmir" by Aga Shahid Ali. (Quote a line from the poem in support of your appreciation)
- (ii) Critically analyze and interpret the poem "The Atheist's Confession by Menka Shivdasani"
- (iii) How does Kabir describe the qualities of a true saint in his poem "It is needless to ask of a saint the caste to which he belongs" ?
- (iv) What are the themes of the poems "I am cripple" and "when he comes" of Dilip Chitre's translation of Sant Tukaram's Poems.

5. Attempt any **one** of the following :—**20**

- (a) "Kamala" by Vijay Tendulkar is a symbol of slavery. Discuss the major themes of this play.
- (b) What are the major concerns that the playwright has presented in the play "Sammy" ?
- (c) Mohan Rakesh presents a social theme of human relationship in his play "Ashadha ka Ek Din" (One Day in Ashadha). Discuss the themes and bring out the playwright's message to his audience/readers.

Con.168-15.**(OLD COURSE)****DF-2435**S.Y.B.AMay-2015**(3 Hours)****[Total Marks : 100****N.B. : (1) Answer all questions.****(2) Figures to the right indicate full marks.****1. Attempt any two of the following :****30**

- (a) Dalit literature depicts the grief of untouchables caused by social inequality and caste based discrimination. Discuss.
- (b) Explain how Gandhi and Nehru influenced the Indian fiction writers in English.
- (c) Explain how partition literature expresses psychic and physical trauma and communal violence.
- (d) Discuss the problems of Indian writers writing in English language.
- (e) Describe the contributions of post-independence playwrights to the development of drama in English.

2. (a) Mahasweta Devi's *Rudali* addresses the issue of women as well as that of caste and class. Elaborate this statement. 20

OR

(b) Discuss art of characterization of Anita Desai's *In Custody*.

OR

(c) Gopinath Mohanty's *Paraja* creates the world of a tribe fighting a futile battle against a hostile universe. Discuss.

OR

(d) Write notes on any two the following :

- (i) Character sketch of Sukru Jani
- (ii) Character of Sanichari.
- (iii) Character of Deven

3. (a) Arun Kolatkar attempts to satirise superstition and commercialization of religion in his *Jejuri*. Elucidate. 15

OR

(b) Critically examine any two of the abhangas you have studied from Dilip Chitre's *Says Tuka*.

OR**[TURN OVER**

Con.168-DF-243515.

2

(c) Write notes on any **two** of the following :

- (i) Chaitanya
- (ii) A Low Temple
- (iii) Poem No 88 from *Says Tuka*
- (iv) Poem No 223 from *Says Tuka*.

4. (a) Discuss modernist trends of Indian English poetry after independence. **15**

OR

(b) Critically evaluate the women poets prescribed in your study.

OR

(c) Write short notes on any **two** the following :

- (i) The Stone Age
- (ii) On Killing a Tree
- (iii) Indian Women
- (iv) Gulzaman's Son
- (v) Very Indian Poem in English
- (vi) Gardener.

5. (a) Comment on the blend of myth and contemporary issues in *The Fire and the Rain*. **20**

OR

(b) Comment on satirical use of rites and rituals regarding death and funeral in Satish Alekar's *Dread Departure*.

OR

(c) Explain how Dattani's *Tara* sensitises the issue of gender discrimination in Indian society.

OR

(d) Write notes on any **two** of the following :

- (i) Character and role of Chander
- (ii) Character of Yavakri
- (iii) Significance of title of *The Dread Departure*.

Con.168-DF-2435-15.

3

(REVISED COURSE)

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. :** (1) All questions are **compulsory**.
(2) **Figures** to the **right** indicate **full** marks.

1. Write short notes on any **four** of the following : 20
- (a) Naturalism
  - (b) Lost Generation
  - (c) African American Fiction
  - (d) Beat Poetry
  - (e) Harlem Renaissance
  - (f) Imagism in American Poetry.
2. (a) Bring out various themes, motifs and symbols in the novel, *The Women of Brewster Place*. 20
- OR**
- (b) *The Pearl* deals with greed as a destructive force bringing tragedy in one's life. Illustrate this statement in the light of your reading of John Steinbeck's *The Pearl*.
- OR**
- (c) Write short notes on the following :
- (i) Significance of the title, *The Pearl*
  - (ii) Importance of history in *The Women of Brewster Place*.
3. (a) Write a critical note on *Hills Like White Elephants*. 10
- OR**
- Comment on the characterization of the story, *The Use of Force*.
- (b) Elaborate the theme of Jewishness in the story *The Jew Bird*. 10
- OR**
- Explain how a mother suppresses her daughter's sexuality in *The Girl*.

[TURN OVER

Con.168-DF-2435-15.

4

4. (a) Critically analyse the plot structure of *Cat on a Hot Tin Roof*.

20

OR

- (b) Discuss *Emperor Jones* as a tragedy.

OR

- (c) Write short notes on the following :

- (i) Character sketch of Maggie
- (ii) Use of darkness and fear in *Emperor Jones*.

5. (a) Give critical appreciation of Langston Hughes' poems you have studied. 10

OR

Write short notes on any **two** of the following :-

- (i) Negro Speaks of River
- (ii) I, too, Sing America
- (iii) Weary Blues.

- (b) Give critical appreciation of Robert Frost's poems you have studied. 10

OR

Write short notes on any **two** of the following :-

- (i) Mending Walls
- (ii) Design
- (iii) Birches.

*****

Con. 138-15.

(OLD COURSE)

DF-2039

S.Y.B.A

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

1794-2015

सूचना : (१) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

(२) अंतर्गत पर्याय लक्षात घ्या.

१. “आधुनिकता विरुद्ध मानवी मूल्यांची जपवणूक करणे असे संघर्षाचे स्वरूप दासू वैद्यांच्या ‘तूर्तास’ मधील २० कवितातून व्यक्त होते” स्पष्ट करा.

किंवा

‘तूर्तास’ काव्यसंग्रहातून ग्रामसंस्कृतीचे वेगवेगळे रूप अभिव्यक्त करण्यास दासू वैद्यांची कविता समर्थ ठरली आहे. या विधानाचा परामर्श घ्या. २०

२. कोकणातील दलितांचे चित्रण करतांनाच दलित समाजातील आत्मभानाचा शोध मधु मंगेश कर्णिक यांनी २० ‘भाकरी आणि फूल’ मध्ये घेतला आहे. साधार लिहा.

किंवा

मधु मंगेश कर्णिकांनी ‘भाकरी आणि फूल’ मध्ये चित्रित केलेले दलित जीवनदर्शन वास्तवाशी समांतर आहे. २० या विधानाचा साधार परामर्श घ्या.

३. ‘कळप’ कादंबरीला कृषी परंपरेचा सामाजिक, सांस्कृतिक आणि आर्थिक संदर्भाचा व भाषेचा पोत कशाप्रकारे २० प्राप्त झाला आहे ते सोदाहरण लिहा.

किंवा

‘कळप’ कादंबरीची स्वरूप वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा. २०

४. ‘वैचारिक गद्य’ या लेखसंग्रहातील ‘बुवाबाजीचा भस्मासुर’ आणि ‘कोरड’ या लेखाचा आशय स्पष्ट करा. २०

किंवा

‘वैचारिक गद्य’ या लेखसंग्रहातून सामाजिक, सांस्कृतिक आणि स्त्रीविषयक चित्रण कसे व्यक्त झाले आहे ते लिहा. २०

५. टिपा लिहा (प्रत्येक गटातील एक टीप सोडवा) :- २०

(अ) ‘तूर्तास’ मधील समकालिनता.

किंवा

‘दुबार पेरणीचे अभंग’ मधील शेतकरी.

(ब) ‘भाकरी आणि फूल’ मधील गोपाळची व्यक्तिरेखा.

किंवा

‘भाकरी आणि फूल’ मधील प्रादेशिकता.

(क) ‘कळप’ कादंबरीतील गौरी कुळकर्णीचे व्यक्तिचित्रण.

किंवा

‘रघु चिलमी’ ही व्यक्तिरेखा.

(ड) ‘बुद्धीचा महिमा’ या लेखाचा मतितार्थ.

किंवा

‘सामाजिक समता’ या लेखातील मे. पु. रेगेंचे विचार.

[TURN OVER

Con. 138-DF-2039-15.

2

(REVISED COURSE)

(3 Hours)

[Total Marks : 100

सूचना : (१) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

(२) अंतर्गत पर्याय लक्षात घ्या.

१. “गोतावळा’ मधून समृद्ध प्राणिजीवनाच्या वाताहतीचे चित्रण आलेले आहे.” या विधानाचा परामर्श घ्या. २०

किंवा

कृषी संस्कृतिच्या पराभवाची कोकोणती कारणे ‘गोतावळा’ कादंबरीतून प्रगटतात ते सोदाहरण लिहा. २०

१३

२. मानवी भावसंबंधातील गुंतागुंत ^{१३} ~~सिंकी~~ च्या संदर्भाने व्यक्त करण्यात ‘रोबो’ कादंबरी यशस्वी झाली आहे. २०
का ? चर्चा करा.

किंवा

‘रोबो’ कादंबरीतील सैनिकी विश्व तुमच्या शब्दांत उलगडून दाखवा. २०

३. ‘घाट शिळेवरी उभी’ या प्रवासवर्णनपर ग्रंथातून भारतीय प्राचीन शिल्पकलांची कोणकोणती वैशिष्ट्ये २०
रा. भि. जोशीनी सांगितली आहेत ते सोदाहरण लिहा.

किंवा

प्रवासवर्णनाबरोबरच मानवी व्यवहारातील अभिव्यक्तीचे वेगळे दर्शन रा. भि. जोशींनी कसे केले आहे ते २०
स्पष्ट करा.

४. ‘तोकोनोमा’च्या आधारे जपानी स्त्रीचे कोणकोणते विशेष पैलू प्रगट होतात ते सोदाहरण लिहा. २०

किंवा

‘अतामी’ आणि चेरीचा मोहर लेखातील निसर्ग चित्रणाची वैशिष्ट्ये लिहा. २०

५. टिपा लिहा (प्रत्येक गटातील एक टीप) :-

(अ) ‘गोतावळा’ मधील नारबाचे व्यक्तिचित्र

किंवा

‘गोतावळा’ मधील निसर्गाचे वर्णन.

(ब) ‘रोबो’ मधील पांडेचे व्यक्तिचित्रण.

किंवा

‘रोबो’ कादंबरीची भाषाशैली.

(क) टोकिओ मधील वास्तुकलेची वैशिष्ट्ये.

किंवा

‘भेट’ मधील भेटवस्तुबद्दल देवाण घेवाण.

(ड) ‘रोजनिशी अहमदनगरची’ या लेखातील औरंगजेबाचा दर्गा.

किंवा

दौलतोबाद किल्लाबाबतची माहिती.

*****

92

SYB.A

(3 Hours)

[Total Marks : 100]

May-2015

- सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(२) अंतर्गत पर्याय लक्षात घ्या.

१. मानवी भाषेचे स्वरूप सांगून, भाषेची विविध लक्षणे स्पष्ट करा.

२०

किंवा

सामाजिक व सांस्कृतिक जडण-घडणीत भाषेचे कार्य सांगून संस्कृतिचे संवर्धन व सक्रमण भाषेमुळे कसे घडते, ते लिहा.

२. भाषेची विविध रूपे सांगून, सपीर-वोर्कचा भाषिक सापेक्षतावादाचा सिद्धांत साधार स्पष्ट करा.

२०

किंवा

भाषेची विविध उपयोजन क्षेत्रे साधार सांगा व लघुक्षेत्राचे थोडक्यात विवेचन करा.

३. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :-

२०

(अ) भाषा एक सामाजिक संसाधन

(ब) समाजाच्या विकासात भाषेचे कार्य

(क) भाषेचा बहुजिनसीपणा व त्याची कारणे

(ड) भाषेतील संस्कृतिविशिष्ट शब्द निर्मिती.

४. पुढीलपैकी एका विषयावर निबंध लिहा :-

२६

(अ) सण-उत्सवांचे वाढते महत्त्व

(ब) 'सोशल नेटवर्क'च्या जाळ्यात तरुणाई.

(क) ग्रंथालयांचे आत्मवृत्त

(ड) नदी काठची रम्य सकाळ !

५. पुढीलपैकी कोणतेही तीन उपप्रश्न सोडवा :-

२४

(अ) आरे कॉलनीत झाडे वाचवा मोहिम सुरू केली आहे. या विषयी बातमी तयार करा.

(ब) शहाजी खरात यांना 'कृषीभूषण' पुरस्काराने नुकतेच सन्मानित करण्यात आले आहे. शहाजी खरात यांची प्रकट मुलाखत घेण्यासाठी प्रश्नावली तयार करा.

(क) जिल्हा परिषद अमरावती यांच्या कार्यालयात 'शिपाई' या पदासाठी अर्ज मागविण्यात आले आहेत. मा. आयुक्त जिल्हा परिषद अमरावती यांच्या नावे नोकरीसाठी अर्जाचा नमुना तयार करा.

(ड) पुढील पारिभाषिक शब्दांचे मराठीत भाषांतर करा :-

(i) meaning

(ii) convention

(iii) idealism

(iv) object

(v) Receiver

(vi) style

(vii) message

(viii) Reference

(इ) पुढील इंग्रजी उताऱ्याचे सुबोध मराठीत भाषांतर करा :-

The Ramayan is not history of biography. It is a part of Hindu mythology. One cannot understand Hindu dharma unless one knows Rama and Seeta, Bharat, Laxman, Ravana and Hanuman. Mythology cannot be dispensed with philosophy alone or rituals alone or mythology alone cannot be sufficient. These are the three stands of all ancient religions. The attitude towards things spiritual which belongs to particular people cannot be grasped unless we have all this three.

(REVISED COURSE)

(3 Hours)

[Total Marks : 100

सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(२) अंतर्गत प्रयाय लक्षात घ्यावेत.

(३) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. भाषा म्हणजे काय ? ते सांगून भाषेच्या स्वरूप, वैशिष्ट्यांची सविस्तर चर्चा करा. २०

किंवा

भाषाविषयक समज-गैरसमज कोणते व ते कसे निर्माण होतात, ते सांगून आधुनिक भाषा विज्ञानाचे त्याविषयीचे मत स्पष्ट करा.

२. भाषेची विविध कार्ये स्पष्ट करून, याकोबसनकृत संप्रेषणाचे नमुनारूप व त्यावर आधारित सहा कार्ये साधार २० सांगा.

किंवा

ऐतिहासिक भाषाविज्ञान व वर्णनात्मक भाषाविज्ञानाचे स्वरूप सांगून, या भाषाभ्यास प्रकारांच्या मर्यादा स्पष्ट करा.

३. “ ‘गुलामगिरी’ची प्रस्तावना” या लेखातून ज्योतीराव फुले यांनी सामाजिक गुलामगिरीचे कोणते स्वरूप २० स्पष्ट केले आहे ते लिहा.

किंवा

‘शेतकऱ्यांची निकृष्ट स्थिती आणि ती घालविण्याचे उपाय’ या लेखातील मुकुंदराव पाटील यांचे विचार सविस्तर सांगा.

४. स्त्री-पुरुष समानता आणण्यासाठी सख्यत्वाची गरज आहे असे शांता किलोस्कर यांना का वाटते ? ते २० ‘सख्यत्वासाठी’ या लेखाच्या आधारे स्पष्ट करा.

५. टिपा लिहा (प्रत्येक गटातील कोणत्याही दोन) :- २०

अ गट

- (१) मानवेतर संदेशन आणि भाषा
- (२) पिजिन व क्रिऑल भाषा
- (३) व्यवहार भाषा व साहित्यभाषा
- (४) भाषिक समाज म्हणजे काय हे सांगणारे दृष्टीकोन

ब गट

- (१) ‘विनंती पत्र’ लेखातील दुःख
- (२) ‘आपला धंदा कोणता व कसा करावा’ मधील विचार
- (३) भाषाभिवृद्धीचा सामाजिक दृष्टिकोन
- (४) ‘बुवाबाजी’ची प्रमुख कारणे.

Hindi - (Paper - II)1197
2015S.V.B.A1797-2015

१. निम्नलिखित अवतरणों की संदर्भ सहित व्याख्या कीजिए :-

२९

- (अ) “पर मेरा क्या दोष ? हाय ! मैं और दूसरा क्या करता,
पी सारा अपमान, द्रोण के मैं कैसे पैरों पड़ता ।
और पाँव पड़ने से भी क्या गूढ़ ज्ञान सिखलाते वे,
एकलव्य-सा नहीं अँगूठा क्या मेरा कटवाते वे?”

अथवा

“पर मैं कुमारिका थी, जब तू आया था,
अनमोल लाल मैंने असमय पाया था ।
अतएव हाय ! अपने दुधमुँहे तनय से,
भागना पड़ा मुझको समाज के भय से।”

- (ख) “रानी बोली पागल को जरा बुला दो,
मैं पागल हूँ, राजा, तुम मुझे भुला दो ।
मैं बहुत दिनों से जाग रही हूँ राजा,
बंसी बजवा कर मुझको जरा सुला दो ।”

अथवा

“और पढ़ रहा है वह अखबार
ऐसे निश्चित भाव से
वैसे कभी नहीं छुएँगी उसे
अखबार में छपी घटनाएँ ।”

- (ग) “रहिमन निज मन की बिथा, मन ही राखो गोय ।
सुनि अठिलै हैं लोग सब बाँटि न लेहैं कोय ॥”

अथवा

“भला उस भोले मुख को छोड़,
और चूमोगी किसका भाल,
मनोहर यह कैसा है नृत्य,
कौन देता है सम पर ताल ?”

२. निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लिखिए :-

३०

- (त) ‘रश्मिर्थी’ के काव्य रूप पर प्रकाश डालिए ।

अथवा

‘रश्मिर्थी’ की कुंती की चरित्रगत विशेषताओं को स्पष्ट कीजिए ।

- (थ) ‘सुबह हो गई’ कविता में कवि ने कर्मप्रधान व्यक्ति का चित्रण किस प्रकार किया है ?

अथवा

‘गांधी पंचशती’ कविता की विषय वस्तु को अपने शब्दों में लिखिए ।

TURN OVER

- (द) “मैं तुम लोगों से दूर हूँ” कविता में कवि मुक्तिबोध ने शोषक वर्ग पर किस प्रकार करारा व्यंग्य किया है ?

अथवा

‘शोकगीत’ कविता का मूल उद्देश्य स्पष्ट कीजिए ।

३. निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर लिखिए :-

१२

- (प) ‘रश्मिरथी’ खंडकाव्य के उद्देश्य पर प्रकाश डालिए ।
(फ) ‘जब आप’ कविता का भावार्थ अपने शब्दों में लिखिए ।
(ब) “नये इलाके में” कविता आज के बदलते मानवीय मूल्यों के प्रति अपनी गहन चिंता व्यक्त करती है” - स्पष्ट कीजिए ।

४. निम्नलिखित पर टिप्पणियाँ लिखिए :-

१५

- (य) कर्ण का चरित्र ।

अथवा

‘रश्मिरथी’ शीर्षक की सार्थकता ।

- (र) ‘फूल कमल के’ कविता की प्रतीकात्मकता,

अथवा

‘कहते हैं’ कविता का भावार्थ ।

- (ल) केवट का प्रभु राम से निवेदन,

अथवा

‘ताज’ कविता की केंद्रीय संवेदना ।

५. निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर एक वाक्य में लिखिए :-

१०

- (१) शाप और शर किसके संबल थे ।
(२) परशुराम के अनुसार वीर कौन होता है ?
(३) द्रोणाचार्य ने किसका अंगूठा कटवाया था ?
(४) कवि की निगाह में गीत बेचना क्या है ?
(५) बुनी हुई रस्सी को कैसे घुमाने से वह खुल जाती है ?
(६) चार कौओं के कौन-कौन नौकर हुए थे ?
(७) कबीर ने मुक्ति के दाता किसे माना है ?
(८) ‘जागो फिर एक बार’ कविता के रचयिता कौन है ?
(९) कवि किससे पूरी तरह आज़ाद है ?
(१०) हारिल ने क्षणभर में किसे छू लिया है ?

(REVISED COURSE)

(३ घंटे)

(पूर्णांक : १००)

१. निम्नलिखित अवतरणों की संदर्भ सहित व्याख्या कीजिए :-

२७

(अ) “हनुमत वीर !

युद्ध की अनिवार्यता को जानता हूँ

अपने से अधिक

इन पृथुज्जन को मानता भी हूँ”

अथवा

संशय की प्रत्यंचा को

असफल साधा था

औ उठाकर रख दिया था अपना

व्यक्ति-धनुष”

(आ) “अँखियाँ हरि दरसन की प्यासी।

देख्यौ चाहति कमलनैन कौ, निसि-दिन रहति उदासी ।

आए उधौ फिरि गये आँगन, डारि गए गर फाँसी ।

केसरि तिलक मोतिनि की माला वृन्दावन के बासी ।

काहू के मन की कोउ जानत, लोगनि के मन हाँसी।

सूरदास-प्रभु तुम्हरे दरस कौ, करवट लैहौ कासी ।”

अथवा

“गोपनीयता की शपथ में

रची गयीं साजिशें

खाकी वर्दी की मंत्रणा में

भरी-दबी इच्छाओं के सायरन-सी

गूँजती - आवाज़ें”

(इ) “चोट खाते हो, नहीं ललकारते हो,

इंकलाबी घन नहीं तुम मारते हो !!

मौन बैठे यंत्रणा सब सह रहे हो,

मौत की मुरदा कहानी कह रहे हो !”

अथवा

“जिंदगी को

वह गढ़ेंगे जो प्रलय को रोकते हैं,

रक्त से रंजित धरा पर शांति का पथ खोजते हैं ।

यज्ञ को इस शक्ति-श्रम के

श्रेष्ठतम मैं मानता हूँ !!”

[TURN OVER

२. निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लिखिए :-

३०

(क) 'संशय की एक रात' खंडकाव्य के नायक राम का चरित्र-चित्रण कीजिए ।

अथवा

'संशय की एक रात' खंडकाव्य की समस्याओं पर प्रकाश डालिए ।

(ख) सूरदास की भक्तिभावना पर प्रकाश डालिए ।

अथवा

चंद्रकांत देवताले की 'क्षमाप्रार्थी हों कविगण' कविता में चित्रित व्यंग्य पर प्रकाश डालिए ।

(ग) 'कमकर' कविता में चित्रित मजदूरों की आर्थिक दशा का चित्रण कीजिए ।

अथवा

'हथौड़े का गीत' कविता के मजदूरों को कवि किस गीत को गाने को कह रहे हैं?

३. निम्नलिखित में से किसी एक की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए :-

८

(घ) "इसलिए मत प्रश्न करो

ओ मेरे विवेक!

मुझसे ही नहीं

किसी से भी मत प्रश्न करो"

(छ) "डरता हूँ,

उनमें से कोई, हाय

सहसा न चढ़ जाय

उत्तंग शिखर को सर्वोच्च स्थिति पर,

पत्थर व लोहे के रंग का यह कुहरा !"

(ज) "मार हथौड़ा,

कर कर चोट

दुनिया की जाती ताकत हो,

जल्दी छवि से नाता जोड़ ।"

४. निम्नलिखित में से किसी एक का उत्तर लिखिए :-

१०

(ट) 'संशय की एक रात' खंडकाव्य के प्रमुख पात्र का चरित्र-चित्रण कीजिए ।

(ठ) बिहारी की विरह-वेदना को सोदाहरण स्पष्ट कीजिए ।

(ड) 'चेतना मेरी जिलाये है तुम्हें' कविता के भाव-सौन्दर्य पर प्रकाश डालिए ।

५. निम्नलिखित विषयों पर टिप्पणियाँ लिखिए :-

१५

(त) 'संशय की एक रात' खंडकाव्य के लक्ष्मण की मानासिकता ।

अथवा

'संशय की एक रात' खंडकाव्य की भाषा ।

(थ) कवितावली का 'केवट प्रसंग' ।

अथवा

'लकड़ी का रावण' कविता का भावार्थ ।

(द) 'जो शिलाएँ तोड़ते हैं' - कविता के श्रमजीवी ।

अथवा

'लेखकों से' कविता में नसीहत ।

६. निम्नलिखित वस्तुनिष्ठ प्रश्नों के उत्तर लिखिए :-

१०

- (१) रघुकुल के दुःखों का कारण कौन हैं ?
- (२) राम किसके निर्णय हैं ?
- (३) राम का संशय क्या है ?
- (४) सूरदास की अँखियाँ किसकी प्यासी हैं ?
- (५) ब्रज में कौन व्यापारी आया था ?
- (६) दीपक पतंगा किसकी विरह वेदना का प्रतीक है ?
- (७) शिलाएँ किसे कहते हैं ?
- (८) 'अभिशाप' शब्द का अर्थ बताइए ।
- (९) रोटी के लिए कौन तरसता है ?
- (१०) मजदूर का बच्चा किसके समान है ?

Con. 120-15.

S.N.B.A
1994-2015

(३ घंटे)

[कुल गुण : १००]

२७

१. निम्नलिखित अवतरणों की संदर्भ सहित व्याख्या कीजिए :-

(क) 'समय कि दस्तक पहचानों समय की दस्तक । इक्कीसवीं सदी में ये सड़े गले विचार लेकर नहीं चलना है हमें, इनका तर्पण कर डालो ।'

अथवा

'इस आकस्मिक घटना ने सबके लिए सबक का काम किया । सभी ने अपने वसियतनामों संभाले और बैंक खातों के ब्योरे । क्या पता कब किसका बुलावा आ जाए ।'

(ख) 'सारा धरम - करम ये ही लुटेंगे, सारा जस ये ही बटोरेंगे और मैं अकेली पड़ी-पड़ी यहां इनके नाम रोया करूं ।'

अथवा

'संशय का एक कांटा जो रमा के जाने के बाद भी उनके मन में चुभा करता था वह भी निकल गया ।'

(ग) 'मैं अपनी तरफ से कोई कसर न उठा रखूंगा । सुरेंद्र तुम मेरे पास रहना । देखो जाना नहीं यह घर उस बच्चे के लिए वीराना है ।'

अथवा

'वाकई आज कल यह खूबसूरती का सवाल भी बेढब हो गया है । हम लोगों के जमाने में तो यह कभी उतना भी न था ।'

२. निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लिखिए :-

३६

(च) 'पवन' के चरित्र की क्या विशेषताएं हैं ?

अथवा

'दौड़' उपन्यास में वर्तमान समाज के बदलते स्वरूप का चित्रण किस प्रकार हुआ है ?

(छ) 'असमायिक मृत्यु' के 'दीपु' का चरित्रांकन कीजिए ।

अथवा

'बंद दाराजों का साथ' जुड़ते-टूटते रिश्तों की कहानी कैसे है ?

(ज) 'संस्कार और भावना' के 'अतुल' के चरित्र पर प्रकाश डालिए ।

अथवा

'हरी घास पर घंटे भर' में संयुक्त परिवार का चित्रण किस प्रकार किया है ?

३. निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर लिखिए :-

१२

(क) 'दौड़' उपन्यास का मूल उद्देश्य क्या है ?

(ख) 'शेरा' बाबू का चरित्र-चित्रण कीजिए ।

(ग) 'लक्ष्मी का स्वागत' एकांकी के व्यंग्य को स्पष्ट कीजिए ।

[TURN OVER]

४. निम्नलिखित विषयों पर टिप्पणियाँ लिखिए :-

(त) 'दौड़' उपन्यास की 'स्टैला' ।

अथवा

'दौड़' उपन्यास के 'सघन' ।

(थ) 'क्षय' कहानी का व्यंग्य ।

अथवा

'त्रिशंकु' कहानी की तनु ।

(द) 'रीढ़ की हड्डी' के गोपाल प्रसाद ।

अथवा

'संस्कार और भावना' की 'उमा' ।

५. निम्नलिखित प्रश्नों के दो-तीन वाक्य में उत्तर लिखिए :-

(अ) स्टैला 'पवन' के साथ विवाह का निर्णय कब लेती है ?

(ब) शिक्षा के क्षेत्र में इलाहाबाद पूर्व का ऑक्सफर्ड क्यों कहा जाता है ?

(क) 'कुंदन' की नई नौकरी के कारण 'रमा' की क्या स्थिति हुई ?

(ड) 'कुंती' के 'क्षय' ग्रस्त होने का क्या कारण है ?

(इ) गोपाल प्रसाद किस प्रकार की लड़की अपने बेटे के लिए चाहते हैं ?

(REVISED COURSE)

(३ घंटे)

[कुल गुण : १००]

१. निम्नलिखित अवतरणों की संदर्भ सहित व्याख्या कीजिए :-

(क) "कोई ऐसा नहीं जो उनको सुने । पति के रूप में वे सब पति भर रह गए हैं- एक जबरदस्ती का बोझ और पिता के रूप में सिर्फ पिता कहे जाने भर का सवाल रह गया है ।"

अथवा

"बीरन किसी लायक हो जाए तो यह बिखरता हुआ कंगाल साम्राज्य बचाया जा सकता है । यह डूबता हुआ जहाज उबारा जा सकता है ।"

(ख) "घूर-घूरकर क्या देख रहे हैं । आप की घर की औरतें पराश्रित हैं । वे कोई भी काम छिपाकर करती हैं । रोटी से लेकर अन्य चीजों तक के लिए आप पर आश्रित हैं ।"

अथवा

"मैं घोर आस्तिक हूँ । ईश्वर की सत्ता में मेरा पक्का विश्वास है । लेकिन ईश्वर के नाम पर अपना पेट पोसनेवाले ऐसे ढोंगी-पाखण्डी साधू कभी मेरे विश्वास पात्र नहीं बन सकते ।"

- (ग) "तुम तो यह जानते ही हो कि प्रसिद्ध लेखकों, नेताओं और अभिनेताओं को लोग साधारण आदमियों से कुछ ऊँचा ही समझते हैं और उनसे तो दूर रहा, उनके साथ रहनेवालों तक से बात करके फूले नहीं समाते।"

अथवा

"सज्जन पुरुष ने आप लोगों को शीतल जल पिलाने के लिए कहा है। जिसे ज्यादा चोट आयी है वह थोड़ा रूककर पियेगा, जिसे कम आयी है वह फौरन पिये।"

2. निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर लिखिए :-

३०

- (च) 'समुद्र में खोया हुआ आदमी' उपन्यास का उद्देश्य स्पष्ट कीजिए।

अथवा

श्यामलाल परंपरागत मध्यवर्गीय संस्कारों के प्रतीक हैं। कथन को 'समुद्र में खोया हुआ आदमी' उपन्यास के आधार पर स्पष्ट कीजिए।

- (छ) 'बंद दरारों के बीच' कहानी का उद्देश्य स्पष्ट कीजिए।

अथवा

'सावित्री दीदी' कहानी की सावित्री दीदी की चारित्रिक विशेषताओं पर प्रकाश डालिए।

- (ज) 'वापसी' एकांकी भारत-पाक विभाजन की त्रासदी को उजागर करती है। कथन को स्पष्ट कीजिए।

अथवा

'राखी का मूल्य' एकांकी का उद्देश्य स्पष्ट कीजिए।

3. निम्नलिखित में से किसी एक की संदर्भ-सहित व्याख्या कीजिए :-

८

- (त) "दुःख और सुख कितने मामूली बनकर रह गए हैं। अब सिर्फ इन्हें लेकर ही पूरी जिन्दगी नहीं गुजारी जा सकती।"

- (थ) "काश, किसी को मारने से पहले हत्यारे उनके बारे में यह जानने की कोशिश करते कि उनके अन्दर कैसी-कैसी योजनाएँ हैं? अपने जीवन में यह क्या-क्या करना चाहता है?"

- (द) "मेवाड़ में ऐसी रंगीन श्रावणी कभी न आयी होगी। भाईयों क्षात्राणियों की राखियाँ सस्ती नहीं होतीं, ब्राम्हणों की तरह हम पैसे लेकर राखी नहीं बाँधतीं।"

4. निम्नलिखित प्रश्नों में से किसी एक का उत्तर लिखिए :-

१०

- (प) 'समुद्र में खोया हुआ आदमी' उपन्यास का हरबंस प्रगतिशील विचारों का वाहक है। स्पष्ट कीजिए।

- (फ) 'जी का जंजाल' कहानी का उद्देश्य स्पष्ट कीजिए।

- (ब) 'दो कलाकार' एकांकी का व्यंग्य स्पष्ट कीजिए।

[TURN OVER

102

५. निम्नलिखित विषयों पर टिप्पणियाँ लिखिए :-

१५

(च) 'समुद्र में खोया हुआ आदमी' की तारा का चरित्र ।

अथवा

'समुद्र में खोया हुआ आदमी' में महानगर में टूटते परिवार का चित्रण ।

(छ) 'दूसरा महाभारत' कहानी के सँझले भैया ।

अथवा

'थोड़ी देर बाद' कहानी का उद्देश्य ।

(ज) 'जोंक' एकांकी में भोलानाथ की बेबसी ।

अथवा

'कॉफी हाऊस में इंतजार' एकांकी में वर्णित सज्जन पुरुष ।

६. निम्नलिखित प्रश्नों के उत्तर एक वाक्य में लिखिए :-

१०

- (अ) परछाई में उलझे रहना किसे बहुत अच्छा लगता है ?
- (ब) वीरन के मनी ऑर्डर पिछले कितने महिनों से नहीं आ रहे थे ?
- (क) किसने श्यामलाल को घर-घर जाकर ऑर्डर बुक करने का काम दिया था ?
- (ड) वैज्ञानिकों और नाविकों की टीम कहां जा रही थी ?
- (इ) बाबूजी ने गाँव में कितनी जमीन खरीदी थी ?
- (फ) मेघना के गाँव का नाम क्या था ?
- (ज) हरिहर काका की कितनी शादियाँ हुई थी ?
- (स) बनवारीलाल किसके यहाँ मेहमान बनकर आता है ?
- (त) रानी कर्मावती ने राखी किसके पास भेजी थी ?
- (थ) असगर के पिता का नाम क्या था ?

Con.140-15.**DF-2363**S.V.B.AMAY-2015

(3 Hours)

[Total Marks : 100

- N.B. :** (1) Attempt **all** questions.
 (2) **All** questions carry **equal** marks.

1. (a) What are the tools of Mass Communication ? Give comparison between Doordarshan and private TV satellite channels.

OR

- (b) Define the term Communication. How Communication represents the culture ? Discuss.

2. (a) Discuss the folk culture of Maharashtra in details.

OR

- (b) What are code of conducts available for the Media persons ? Elaborate with examples.

3. (a) Discuss the regionalism in the regional language cinema.

OR

- (b) What are the steps to prepare front page of a newspaper ?

4. (a) State functions of the Radio with examples.

OR

- (b) Prepare a questionnaire having 10 questions to take interview of Chief Minister of Maharashtra Mr. Devendra Fadnavis.

5. Write short notes on any **two** of the following :-

- (a) Political reporter
- (b) FM radio channels
- (c) Public opinion
- (d) Feedback
- (e) Receiver.

[TURN OVER

Con. 140-DF-2363-15.

2

(मराठी रूपांतर)

(३ तास)

(एकूण गुण १००)

सूचना : (१) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(२) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.

१. (अ) जनसंज्ञापनाची तंत्रे कोणती ? 'दूरदर्शन' व 'उपग्रह खासगी दूरचित्रवाणी वाहिन्या' यांची तुलना करा.

किंवा

(ब) 'संज्ञापन' संस्थेची व्याख्या करा. संज्ञापन हे कशाप्रकारे संस्कृतीचे प्रतिनिधित्व करते ? चर्चा करा.

२. (अ) महाराष्ट्रातील लोकसंस्कृती सविस्तरपणे चर्चा करा.

किंवा

(ब) प्रसारमाध्यमांच्या प्रतिनिधींसाठी कोणती आचार संहिता उपलब्ध आहे ? सोदाहरण स्पष्ट करा.

३. (अ) क्षेत्रीय भाषिक सिनेमातील क्षेत्रीयवाद चर्चा करा.

किंवा

(ब) वर्तमानपत्राचे मुखपृष्ठ तयार करण्याच्या पायऱ्या चर्चा करा.

४. (अ) नभोवाणीचे कार्य सोदाहरण चर्चा करा.

किंवा

(ब) महाराष्ट्राचे मुख्यमंत्री श्री. देवेंद्र फडणवीस यांची मुलाखत घेण्याकरिता दहा प्रश्नांची एक प्रश्नावली तयार करा.

५. कोणत्याही दोहोंवर टिपा लिहा :-

- (अ) राजकीय वार्ताहर
- (ब) 'एफएम' नभोवाणी वाहिनी
- (क) लोक मत
- (ड) प्रतिसाद
- (इ) ग्रहणकर्ता.

*****

105

Con. 137-15.**DF-2228**S.V.B.A.1097-15**(3 Hours)****[Total Marks : 100**

- N.B. :** (1) Question No.1 is **compulsory** and attempt any **four** questions from **remaining**.
 (2) **Figures** to the **right** indicate **full** marks assigned to the questions.
 (3) **Working note** should form **part** of answer wherever it **necessary**.

1. Following is the Trial Balance extracted from Mr. Haresh's Ledger. Prepare Trading profit and Loss Account for the year ending on 31st March, 2015 and Balance sheet as on that date after taking into account the additional information given below :—

Particulars	₹	Particulars	₹
Opening Stock	3,50,000	Capital A/c	1 7,50,000
Purchases	2,50,000	Sales	5,60,000
Returns	8,000	Returns	10,000
Wages	76,000	Sundry Creditors	1,80,000
Factory Rent	7,000	Commission	8,600
Octroi	3,500	Bills Payable	39,000
Electricity	12,500	12% Bank Loan (taken on 1/4/2014)	1,00,000
Discount	4,300		
Advertisement	40,000		
Postage	5,000		
Bad Debts	5,800		
Telephone Expenses	10,200		
Land and Building	8,00,000		
Furniture	80,000		
Premises	3,00,000		
Works Managers Salary	60,000		
Sundry Debtors	6,00,000		
Drawings	25,000		
Interest on loan	10,300		
	26,47,600		26,47,600

Additional Information :—

- (a) Closing stock on 31st March, 2015 was valued at ₹ 5,00,000.
 (b) ₹ 3,000 are to be written off as bad and 5% R.D.D. is to be maintained on Debtors.
 (c) One Telephone bill of ₹ 5,500 is yet to be paid.
 (d) Depreciation Land and Building @ 10% and Furniture @ 15%.
 (e) Advertisement is paid for 2 years w.e.f. October, 2014.

Con. 137-DF-2228-15.**2**

2. Journalized the following transaction in the journal of M/s Pankaj and Sons :-

20

2015		
January,	1	Started business with cash ₹ 24, 00,000 and Furniture ₹ 6,00,000.
	4	Purchased goods for ₹ 4,50,000.
	5	Purchased goods of ₹ 4,95,000 from Raghu.
	9	Sold goods for ₹ 4,81,500.
	10	Sold goods of ₹ 5,25,000 to Ankur
	16	Deposited ₹ 5,70,000 into Bank.
	25	Purchased Machinery for ₹ 6,00,000
	27	Paid Rent ₹ 45,000 to landlord Mr. Birla.
	29	Received Commission ₹ 33,000.
	31	The proprietor introduced further Capital ₹ 12,00,000

3. Enter the following transaction in Cash Book with cash and discount columns :-

20

2014		
August,	1	Opening cash balance ₹ 16,00,000.
	4	Received ₹4, 76,200 from Miss Rajashree in full settlement of ₹4, 80,000.
	6	Received ₹ 5,92,000 from Miss Neha and allowed her cash discount of ₹ 4,000.
	8	Cash sales ₹ 4,00,000.
	14	Paid ₹ 2, 28,000 net to Mr. Sahil after earning cash discount of 5%.
	17	Cash purchased ₹ 16,00,000.
	19	Received ₹ 1,04,000 from Mr. Ramesh in full settlement of his account.
	25	Paid ₹ 2,12,000 to Mr. Yadav in full settlement of his account.
	28	Purchased furniture for ₹ 6,00,000 for office use.
	29	Deposited all cash into Bank in excess of ₹ 1,32,200

4. Prepare an analytical Petty Cash Book for month ending on 28th February, 2014 :- **20**

2014		
February,	1	Received from the main Cashier ₹ 2,000.
	4	Paid printing bill ₹ 200.
	7	Sent telegram to Parel office ₹ 150.
	11	Brought stationery for ₹ 300.
	15	Paid for advertisement charges ₹ 520.
	17	Paid for taxi fare ₹ 120.
	21	Paid Carriage charges ₹ 110.
	23	Paid for cleaning the office ₹ 80.
	25	Paid for tea bill ₹ 140.
	28	Brought postal stamp for ₹ 50.

Con. 137-DF-2228-15.**3**

5. Mr. Jammy Purchased following machineries on various dates :-

20

Date of Purchase	Cost of Machinery (₹)
01-01-2011	11,76,000
01-07-2012	6,72,000
01-10-2012	15,96,000
01-04-2013	20,16,000
31-12-2014	12,60,000

On 30-09-2014, he sold the machine bought on 01-01-2011 for ₹ 7,56,000. Depreciation is to be calculated @ 10% p.a. under Fixed Installment System. Mr. Jammy closes his accounts on 31st December, every year. Prepare Machinery Account for the year 2011, 2012, 2013 and 2014.

6. Prepare a Bank Reconciliation Statement as on 31
- st
- August, 2014 from the following details:-
- 20**

- (i) Balance as per Cash Book ₹ 7,00,000.
(ii) Following cheques were issued and presented for payment as under :-

Cheque Issued in favor of	Date of Issue	Amount (₹)	Date of Cheque Presented for Payment
Mr. Aman	25-08-2014	1,05,000	03-09-2014
Mr. Suraj	27-08-2014	1,40,000	05-09-2014
Miss. Nisha	29-08-2014	1,57,500	06-09-2014
Miss. Jwala	30-08-2014	1,92,500	04-09-2014

- (iii) Following cheques were deposited and credited under :-

Cheque Received From	Date of Deposits	Amount	Date of Cheque Credited
Mr. Suketu	28-08-2014	1,40,000	02-09-2014
Miss. Kirti	29-08-2014	1,31,250	03-09-2014
Miss. Dolly	31-08-2014	78,750	04-09-2014

- (iv) Following transaction were recorded in Pass Book only :-

Sr. No	Transaction	Amount (₹)	Effect in Pass Book
1	Bank Charges	7,875	Debited
2	Interest on Deposit	14,875	Credited
3	Commission Received	23,625	Credited

Con. 137-DF-2228-15.**4**

7. Pass the journal entries to rectify the following errors in the books of Mis. Giri **20**
General Stores :-

- (a) ₹ 80,000 received from Sachin was Debited to his account.
- (b) ₹ 10,000 paid to Megha Traders were posted to debit of her account as ₹ 1,000.
- (c) Sale Returns of Goods for ₹ 40,000 from Mahesh was omitted to be recorded.
- (d) Salaries Paid ₹ 7,20,000 was posted to Debit of Wages A/c.
- (e) Wages paid ₹ 3,20,000 were credited to wages account.
- (f) Purchase of goods ₹ 2,00,000 from Mr. Sagar were entered in purchase return book.
- (g) Sales register for the month was over cast by ₹ 3,20,000.
- (h) Payment of ₹ 2,00,000 to Uday Traders by cheque were entered in cash book in cash column.
- (i) Advance paid to Mr. Rocky ₹ 6,000 were debited to commission account.
- (j) Purchase of Furniture of ₹ 15, 20,000 from Miss Prajakta were entered through purchase register.

8. Write short note on (any **four**) :-

20

- (a) Purchase Day Book.
- (b) Manufacturing Account.
- (c) Features of Book-Keeping.
- (d) Types of Accounting Errors.
- (e) Sales Register.
- (f) Reasons of bank reconciliation statement.

*****

109

Con. 136-15.

S.Y.B.A

1994-15

Udde
(Paper - I)

2015

DF-2061

(OLD COURSE)

(3 HOURS)

(Total Marks 100)

ہدایات: ہر جواب سے پہلے متعلقہ سوال ضرور نقل کریں۔

15

۱: اردو نظم کے فنی لوازم پر روشنی ڈالیے۔

یا

”ترقی پسند تحریک نے اردو نظم کے فروغ میں نمایاں کردار ادا کیا ہے۔“
مندرجہ بالا خیال کی روشنی میں ترقی پسند نظم کے موضوعات اور اہم شعرا پر اظہار خیال کیجیے۔

یا

اردو نظم کے آغاز و ارتقاء پر روشنی ڈالیے۔

15

۲: ”غزل میں عام طور پر عشقیہ جذبات و احساسات کی ترجمانی ہوتی ہے۔“

قول بالا کے حوالے سے غزل کی مقبولیت کے اسباب بیان کیجیے۔

یا

غزل کی فنی خصوصیات کا جائزہ لیجیے۔

یا

اردو غزل کی تاریخ کو تفصیل سے قلم بند کیجیے۔

Turn Over

10 ۳: (الف) درج ذیل سے کسی دو کی نظم نگاری کا تنقیدی جائزہ لیجیے۔

۱۔ مخدوم محی الدین	۲۔ علامہ اقبال
۳۔ علی سردار جعفری	۴۔ فیض احمد فیض

10 (ب) مندرجہ ذیل سے کسی دو کی غزل گوئی کا جائزہ لیجیے۔

۱۔ میر تقی میر	۲۔ خواجہ میر درد
۳۔ مرزا غالب	۴۔ مومن خان مومن

20 ۴: (الف) ذیل سے صرف دو نظموں کا خلاصہ لکھیے۔

۱۔ بنجارہ نامہ	۲۔ حسن اور مزدوری
۳۔ زندگی سے ڈرتے رہو	۴۔ خواب سحر

15 ۵: (الف) ذیل سے صرف تین بند کی تشریح کیجیے۔

۱۔ آتی ہو اکثر بے طلب دنیا میں جب آتی ہو تم
پر مونی سے اپنی یاں گھر بھر پہ چھا جاتی ہو تم
میکے میں سارے گھر کی تھیں گو مالک و مختار تم
پر سارے کنبے کی رہیں بچپن سے خدمت گار تم
ماں باپ کے حکم پر پٹلی کی طرح پھرتی رہیں
غم خوار باپوں کی رہیں ماؤں کی تابعدار تم

Turn Over

۲۔ دل کو سنبھالتا ہوا آخر وہ نونہال
خاموش ماں کے پاس گیا صورت خیال
دیکھا تو ایک در میں ہے بیٹھی وہ خستہ حال
سکتہ سا ہو گیا ہے یہ ہے شدتِ ملال

تن میں لہو کا نام نہیں زرد رنگ ہے
گویا بشر نہیں کوئی تصویر سنگ ہے

۳۔ کس پہ ہوتی ہے سرمست شاخسار دو نیم
کسی پہ باد صبا کو ہلاک کرتے ہیں
ہر آئے دن یہ خداوندگان مہر و جمال
لہو میں غرق میرے غمکدے میں آتے ہیں
اور آئے دن میری نظروں کے سامنے ان کے
شہید جسم سلامت اٹھائے جاتے ہیں

۴۔ ذرا آہستہ بول

آہستہ

دھرتی سہم جائے گی

یہ دھرتی پھول اور کلیوں کی سُندِ ریح ہے ناداں
گرج کر بولنے والوں سے کلیاں روٹھ جاتی ہیں

Turn Over

(ب) ذیل سے صرف پانچ اشعار کی وضاحت کیجیے۔

- ۱۔ شاید وہ گنج خوبی آوے کسی طرف سوں
  - ۲۔ تدی قدر عاشق کی بوجھ بجن
  - ۳۔ ہوا ہے گوش گل لبریز رنگ اے گلشن خوبی
  - ۴۔ محبت کے نشہ ہیں خاص انساں واسطے ورنہ
  - ۵۔ اس گلشن ہستی میں عجب دید ہے لیکن
  - ۶۔ نئی وضع شرمانے کی سیکھی آج ہے تم نے
  - ۷۔ میرے آگے نہ دیکھ آئینہ
  - ۸۔ شام سے وصل کی شب آنکھ نہ جھپکی میری
- اس واسطے سراپا ویرانہ ہو رہا ہوں
کسی ساتھ اگر تجھ کوئی یاری لگے
چمن نے جب سیں مژدہ سنا ہے تیرے آنے کا
فرشتے یہ شراہیں پی کے متانے ہوئے ہوتے
جب چشم کھلی گل کی تو موسم ہے خزاں کا
ہمارے پاس صاحب ورنہ یوں سو بار بیٹھے ہیں
میری حسرت بھری نظر دیکھ
شادی دولت دیدار نے سونے نہ دیا

☆☆☆

Turn Over

(REVISED COURSE)

(3 HOURS)

(Total Marks 100)

ہدایات: ہر جواب سے پہلے متعلقہ سوال ضرور لکھئے۔

20

۱: نظم کی تعریف کرتے ہوئے اس کی اہم خوبیاں نمایاں کیجئے۔

یا

اردو نظم کے ارتقائی سفر کا جائزہ لیجئے۔

20

۲: ”غزل اردو شاعری کی سب سے مقبول صنف ہے۔“
مندرجہ بالا قول کی روشنی میں غزل کی مقبولیت کے اسباب بیان کیجئے۔

یا

اردو غزل کے آغاز و ارتقا پر اظہار خیال کیجئے۔

10

۳: (الف)۔ حسرت موہانی کی غزل گوئی پر روشنی ڈالئے۔

یا

حسرت موہانی کے حالات زندگی قلم بند کیجئے۔

10

(ب) جگر مراد آبادی کی غزل گوئی کا تجزیہ کیجئے۔

یا

جگر مراد آبادی کی زندگی کے اہم واقعات بیان کیجئے۔

Turn Over

10

۴: (الف) ”جوش ملیح آبادی کی نظمیں سراپا انقلاب ہیں اور یہ انقلاب انسانی زندگی کے تمام

پہلوؤں کا احاطہ کرتا ہے۔“

قول بالا کی روشنی میں اظہار خیال کیجیے۔

یا

جوش ملیح آبادی کے سوانحی کوائف کا جائزہ لیجیے۔

10

(ب) سردار جعفری کی نظموں کی خوبیوں و خامیوں کو اجاگر کیجیے۔

یا

سردار جعفری نے اپنی پوری زندگی ترقی پسند ادب کی ترویج و اشاعت میں صرف کردی۔“
مندرجہ بالا قول کی روشنی میں سردار جعفری کی پوری زندگی کا نقشہ کھینچیے۔

10

۵: (الف) ذیل سے کسی ایک نظم کے مرکزی خیال کی وضاحت کیجیے۔

۱۔ مفلس اور مہاجن

۲۔ آدم کا نزول

۳۔ میرا سفر

10

(ب) مندرجہ ذیل سے صرف پانچ اشعار کی تشریح کیجیے۔

۱۔ ضبطِ محبت، شرطِ محبت

جی ہے کہ ظالم اُٹھ آئے

Turn Over

۲۔ دیوانگی ہو، عقل ہو، اُمید ہو کہ یاس
اپنا وہی ہے وقت پہ جو کام آگیا

۳۔ ہو جائے گی کبھی نہ کبھی جان نذرِ یار
بیارِ عشق ہم ہیں، ہماری شفا کیا ہے

۴۔ سب کی خاطر کا ہے خیال تمہیں
کچھ ہمارا بھی انتظام کرو

۵۔ اب نہیں دل کو کسی صورت کسی پہلو قرار
اُس نگاہِ ناز نے کیا سحر ایسا کر دیا

۶۔ ہے انتہائے یاس بھی اک ابتدائے شوق
پھر آگئے وہیں پہ چلے تھے جہاں سے ہم

۷۔ اللہ اگر توفیق نہ دے انسان کے بس کا کام نہیں
فیضانِ محبت عام سہی، عرفانِ محبت عام نہیں

۸۔ وہ ادائے دلبری ہو کہ نوائے عاشقانہ
جو دلوں کو فتح کر لے، وہی فاتحِ زمانہ

ہدایات: ۱۔ ہر جواب سے پہلے متعلقہ سوال ضرور نقل کریں۔

15 :۱ ”ڈرامہ صنف ہے جس میں زندگی کے حقائق اور مظاہر کو عملاً پیش کیا جاتا ہے۔“

قول بالا کی روشنی میں ڈرامے کے فن پر تبصرہ کیجیے۔

یا

اردو میں ڈرامے کے تشکیلی عناصر سے بحث کیجیے۔

یا

اردو ڈرامے کی تاریخ قلم بند کیجیے۔

۱۵ :۲ ”خاکہ نگاری کے لیے غیر جانب داری اور حق گوئی لازمی ہے۔“

قول بالا کی تردید یا تائید میں اظہار خیال کیجیے۔

یا

خاکے کی اقسام کا جائزہ لیجیے۔

یا

خاکہ نگاری کی تاریخ پر روشنی ڈالیے۔

10 :۳ الف: مندرجہ ذیل سے صرف دو کی ڈراما نگاری کا احاطہ کیجیے۔

۱۔ سلام بن رزاق ۲۔ جاوید صدیقی

۳۔ نور الحسنین ۳۔ انیس اعظمی

Turn Over

10

ب: کسی دو خاکہ نگاروں کے سوانحی کوائف قلم بند کیجیے۔

- ۱۔ رشید احمد صدیقی
- ۲۔ مولوی عبدالحق
- ۳۔ اشرف صہجی
- ۴۔ سعادت حسن منٹو

10

۴: الف: کسی ایک ڈرامہ کار مرکزی خیال واضح کیجیے۔

- ۱۔ زندگی کے رنگ
- ۲۔ کل دیکھیں گے
- ۳۔ دوپہر

10

ب: درج ذیل سے کسی ایک خاکہ کا تنقیدی محاسبہ کیجیے۔

- ۱۔ کندن
- ۲۔ نام دیو مالی
- ۳۔ میں اور شیطان

15

۵: الف: درج ذیل سے صرف تین کی وضاحت کیجیے۔

- ۱۔ موت تو برحق ہے مجھے موت کی پرواہ نہیں کچھ مجھے تو اطمینان رہے گا کہ میں نے مرنے سے پہلے تمہارے ایوان انصاف پر انکار کی ضرب لگائی تھی، میری موت ممکن ہے تمہارے اختیار میں ہو مگر مجھے میری سرفروشانہ مسرت سے محروم کرنا تمہارے بس میں نہیں ہے۔

Turn Over

۲۔ ”مرزا مغل: بے شک! لیکن انقلاب کی یہ آندھی نہ تو وقتی فیصلہ ہے اور نہ ہی صرف ہواؤں کا شور..... حضور یہ ایک تند و تیز سیلاب ہے اور جو بھی اس کی زد میں آئے گا وہ خس و خاشاک کی طرح بہہ جائے گا۔ آپ یقین کریں۔

۳۔ تو اکیلا نہیں اسے رو کر گزار کہ ہنس کر، کتنے ہی حادثوں کے ہنور میں بچے بوڑھے جوان ڈوب رہے ہیں، ابھر رہے ہیں تو اکیلا نہیں بس، ایسی ہی یہ بستی ہے۔ رنگوں سے بنی ہے چہروں سے سچی ہے لفظوں سے گھری ہے۔ بند ہوئی آنکھ تو بس درد بھری ہے، یہ زندگی ہے۔

۴۔ بادشاہ حاکم ہی نہیں منصف بھی ہوتا ہے اس غریب لڑکے نے ہم سے انصاف نہیں اپنا حق مانگا تھا۔ جو ہماری سلطنت میں ہر خاص و عام کو حاصل ہے اس لیے ہمارا حکم ہے کہ اسے رہا کیا جائے۔

15

ب: متن کے حوالے سے صرف تین کی وضاحت کیجیے۔

۱۔ انسان کی شخصیت کی تعمیر و تشکیل میں جو عوامل کارفرما ہوتے ہیں ان میں تقدیر کو ماننے یا نماننے سے قطع نظر ماحول، وراثت اور سرشت کا بڑا ہاتھ ہوتا ہے۔

۲۔ اگر کسی زمانے یا خاص علاقے کو تحقیق کے لیے چنا جائے تو اس پر سیر حاصل اور ہشت پہلو کام ہو سکتا ہے۔ اگر توجہ چار جانب ہوگی تو ہر طرف تشنگی کا احساس ہوتا رہے گا انھوں نے وقت اور ماحول منتخب کر لیا اور ایک خط مستقیم پر چلتے رہے۔

Turn Over

۳۔ الفاظ کی بازی گری میں وہ اپنی مثال آپ تھا۔ اس کی بعض تحریروں میں بلندی نہیں ملتی کہیں پستی بھی نظر نہیں آتی۔ اسی نے کیا اور کتنا کمایا مجھے معلوم نہیں مگر میں یہ وثوق کے ساتھ کہہ سکتا ہوں کہ اگر وہ دولت کا بھوکا ہوتا تو اپنی شہرت اور شخصیت کے پیش نظر اتنا کماسکتا تھا کہ وہ ایک سرمایہ دار مرنے لگتا۔

۴۔ آج کی دنیا میں یہ بات خاص طور پر دیکھنے میں آتی ہے کہ وہ اتنی دیر تک نئی نہیں رہتی جتنی جلد پرانی ہو جاتی ہے۔ یہ سائنس کے نئے انکشافات اور ایجادات کا کرشمہ ہے۔ پرانی دنیا کی یہ بات قابل فخر ہے یا نئی دنیا کی وہ اسی پر یہاں کون بحث کرے۔ قابل لحاظ اور فخر تو وہ شخصیتیں ہیں جو نئی پرانی کی قید سے آزاد ہوتی ہیں۔

☆☆☆

(REVISED COURSE)

(3 HOURS)

(Total Marks 100)

ہدایات: ۱۔ ہر جواب سے پہلے متعلقہ سوال ضرور نقل کریں۔

20 ۱: خط کسے کہتے ہیں؟ نیز خطوط نگاری کی فنی خصوصیات تحریر کیجیے۔

یا

اردو ادب میں خطوط نگاری کا تاریخی پس منظر بیان کیجیے۔

20 ۲: سفر نامے کی تعریف بیان کرتے ہوئے اس کے اقسام پر اظہار خیال کیجیے۔

یا

اردو ادب میں سفر ناموں کی اہمیت و افادیت کا جائزہ لیجیے۔

20 ۳: سر سید احمد کے خطوط اصلاح معاشرہ کا ذریعہ ہیں۔ مدلل بحث کیجیے۔

یا

سعادت حسن منٹو کی ادبی خدمات کا احاطہ کیجیے۔

20 ۴: ابن انشا کے سفر ناموں کا تنقیدی جائزہ لیجیے۔

یا

خواجہ غلام السیدین کے حالات زندگی پر روشنی ڈالیے۔

Turn Over

10

۵: الف: مندرجہ ذیل سے کسی دو عبارت کی سیاق و سباق کے حوالے سے وضاحت کیجیے۔

۱۔ آخر کو جو آپ نے نصیحت ناپائیداری دنیا لکھی ہے اور ارقام فرمایا ہے کہ انسان کو لازم ہے کہ ہر دم کو دم واپس جانے اور اللہ کی یاد سے غافل نہ ہو۔ بلاشبہ یہ عمدہ نصیحت ہے مگر یہ ایسی بات ہے کہ اس کو ہر کوئی اعلیٰ و ادنیٰ عالم و جاہل سب جانتے ہیں مگر افسوس کہ کرتا کوئی نہیں۔

۲۔ مگر جب وہ اس میں کچھ نقص نہیں پاتے تو غلط بیانی اور بہتان بندی اور اتہام سے کام لیتے ہیں اور اس پر نہایت فخر کرتے ہیں۔ بلاشبہ جھوٹا موتی آب و تاب میں زیادہ ہے مگر کئی دن کا پھر جھوٹا جھوٹا ہے دو دن بعد نہ وہ آب و تاب ہے نہ وہ چمک دمک۔

۳۔ پس جبکہ ان کا یہ ارادہ ہے جس پر میں یقین کرتا ہوں تو اس میں خلل انداز ہونا کچھ سلوک نہیں ہے بلکہ درحقیقت بدسلوکی ہے۔ آپ کے اصرار کا اور ان کی منظوری استھفا اور تقرر پنشن میں سعی نہ کرنا یا اس میں خلل انداز ہونا شاید آپ یہ مقتضائے محبت و دوستی ایسا کرنا سمجھتے ہوں مگر یہ صحیح نہیں ہے۔

15

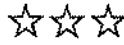
ب: سیاق و سباق کے حوالے سے کسی دو عبارت کی وضاحت کیجیے۔

۱۔ جس نے یورپ کے متحدہ لشکروں کا سامنا کیا اور اپنی فتوحات اور حسن اخلاق کی داستانیں چھوڑ گیا۔ آج جب کہ سرزمین شام کے ایک کونے بیت المقدس کو غاصبوں نے دبا رکھا تھا اور فلسطین کے مہاجر صحرائیں در بدر پھر رہے تھے، یہ فاتح لمبی تانے سورا تھا۔ ہم نے کہا اے غازی! اٹھ کہ تو اب نہیں اٹھے تو کب اٹھے گا۔ کیا خوب قیامت کا بھی ہوگا کوئی دن اور۔

Turn Over

۲۔ اب یہ عورتیں جو مردوں کے دوش بدوش رہتی اور کام کرتی ہیں بجائے عشوہ فروشی کے اپنے کام میں دلچسپی لیتی ہیں اور ان میں ایک نئی خود اعتمادی پیدا ہو گئی ہے۔ انگریز قومی سیرت کی ایک خصوصیت یہ ہے کہ باوجود ان تمام تلخ تجربوں کے ان کے کام کا دھڑا بندھا ہوا ہے۔

۳۔ بازاروں میں دوکانیں بہت عالی شان اور خوش سلیقگی کے ساتھ آراستہ کی گئی ہیں۔ پھلوں اور پھولوں کی ایسی دوکانیں ہیں جیسے سرمایہ دار ملکوں میں بالعموم جواہرات کے لیے مخصوص ہوتی ہیں۔ کتابوں اور کھانے پینے کی دوکانوں یعنی کیفے وغیرہ کی کثرت ہے۔ اس حصے میں یہ معلوم نہیں ہوتا کہ دنیا ایک خونیں غسل میں سے ہو کر گزری۔

S.Y.B-A
123